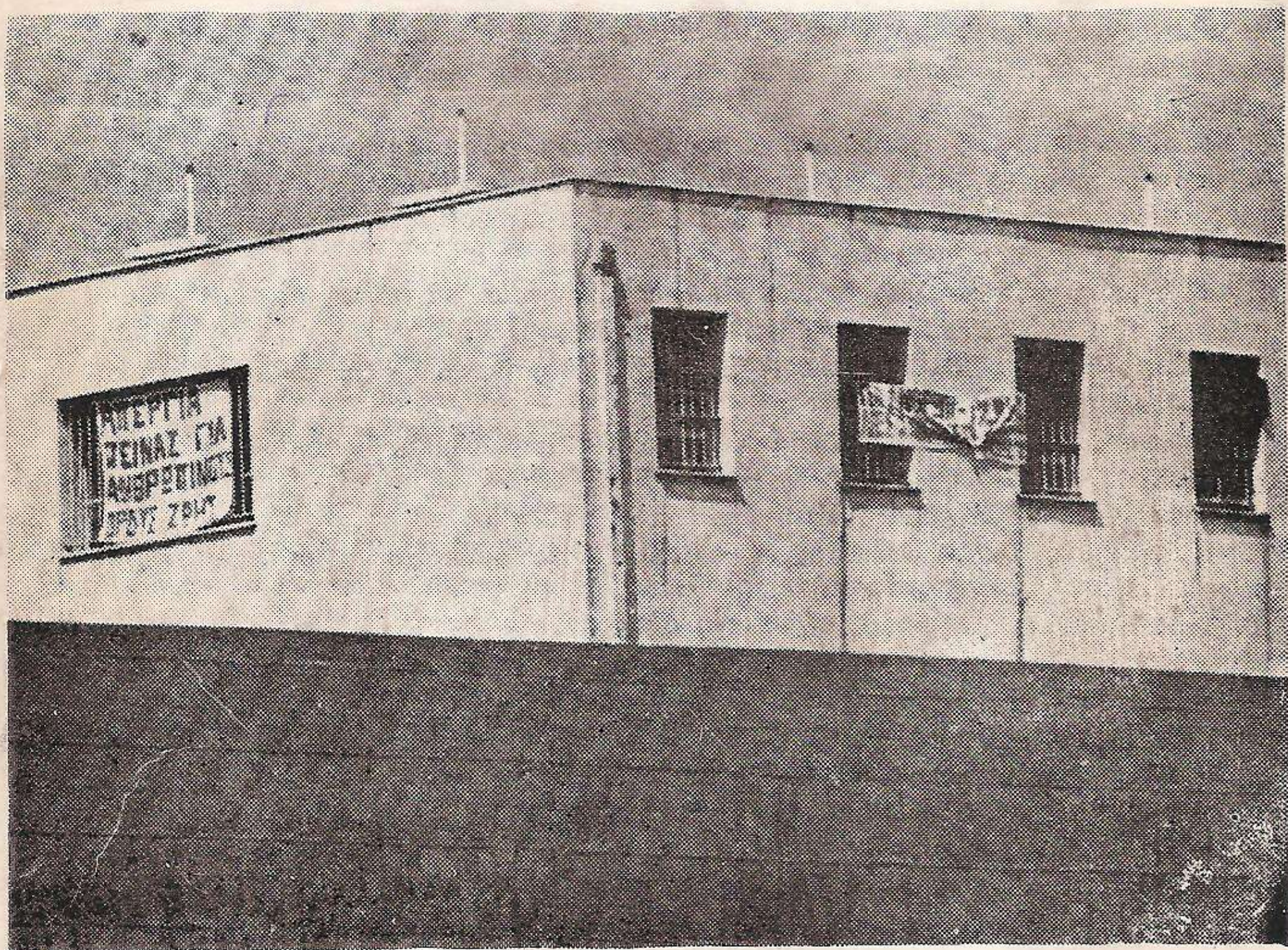

ΣΟΦΙΑ ΑΡΓΥΡΙΟΥ-ΚΥΡΙΤΣΗ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ 1986

ΣΟΦΙΑ ΑΡΓΥΡΙΟΥ-ΚΥΡΙΤΣΗ

**ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ**

ΑΘΗΝΑ 1986

ΣΧΗΜΑΤΑ ΖΕΙΡΙΑΝΤ ΚΟΡΥΔΑΛΟΥ

Στα παιδιά της κατάληψης του Χημείου '85
του Πολυτεχνείου '85, της Φυσικομαθηματι-
κής Θεσσαλονίκης '86 και σ' όλους τους
συντρόφους αναρχικούς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μια κοινωνία που βασίζεται στο ψέμα, στην κάθε είδους εκπόρνευση των μελών της, στο έγκλημα και στη νόμιμη ληστεία, η φυλακή χρησιμεύει για να κλείνει εκεί τα εξιλαστήρια θύματά της.

Η κοινωνία δημιουργεί το καλό και το κακό, διαιρώντας τους ανθρώπους στις δύο αυτές κατηγορίες. Για να δώσει την εικόνα της καλής κοινωνίας, του καλού κράτους, των αγνών και τίμιων αρχών, της δικαιοσύνης και των υγιών ηθικά ανθρώπων χρειάζεται να παρουσιάσει το αντίθετο: Το κακό κι άρρωστο. Έτσι απομονώνει από το σύνολο ορισμένα άτομα και τα φυλακίζει σε ιδρύματα, που σκοπό έχουν να τα πειθαρχήσουν και να τα αναμορφώσουν.

Στην πραγματικότητα αρρωστημένο και σαδιστικό είναι το ίδιο το κράτος, πρώτα σαν θεσμός και μετά σαν λειτουργία. Ακολουθεί η ίδια η κοινωνία που το στηρίζει και το αποδέχεται.

Το κράτος προκειμένου να κρατήσει την κυριαρχία του, εφαρμόζει και προωθεί θεσμούς και ρόλους μέσα στην κοινωνία που της γίνονται θίωμα. Εμποτίζει απ' αυτό το δηλητήριο τα άτομα κι ελέγχει τη ζωή τους.

Για λόγους τιμής ένα άτομο μπορεί να φτάσει σε έγκλημα, πράγμα που του είναι υπαγορευμένο κι επιβεβλημένο κύρια από το θεσμό οικογένεια και τους κανόνες που τη διέπουν.

Οπλισμένη μ' ένα μαχαίρι μια μάνα, ξεκινά, από κάποιο χωριό της Ελλάδας για ν' αναγκάσει με την απειλή του μαχαριού, τον αρραβωνιαστικό της κόρης να την παντρευτεί. Δεν το κατορθώνει και τον σκοτώνει, γιατί η κόρη θεωρείται πια ατιμασμένη. Ποιος είναι λοιπόν ο ηθικός αυτουργός του εγκλήματος;

Το κράτος κι οι θεσμοί ποτέ δε δικάζονται, έτσι δικάζεται η μάνα ισόθια και ρίχνεται στη φυλακή.

Ο γυναικείος ρόλος θέλει τη γυναίκα, αδύναμη, ανίκανη ν' αποφασίσει, υπό την κηδεμονία πάντα κάποιου αρσενικού (πατέρα, αδελφού ή συζύγου). Η σεξουαλική ιδιοκτησία του άντρα πάνω στη γυναίκα, προκαλεί τα εγκλήματα τιμής. Αυτός ορίζει την τιμή της.

Ο σύζυγος σαν κυρίαρχος κι αφεντικό της οικογένειας, αξίωμα που του εξασφαλίζει ο νόμος και τα υπάρχοντα ήθη, διατάζει χωρίς να βλέπει τη σύζυγό του σαν άνθρωπο με επιθυμίες και κρίση. Έχει την απαίτηση να του εκτελεί τις αλάνθαστες διαθέσεις κι αποφάσεις του. Αυτό είναι το πρότυπο μιας ήρεμης, σωστής και τίμιας οικογένειας.

Ο σύζυγος δεν ανήκει σε κανέναν. Ούτε στη σύζυγο, ούτε στα παιδιά, ούτε στην οικογένεια. Γι' αυτό και δε δίνει σε κανέναν απ' αυτούς λογαριασμό για τις πράξεις του. Μπορεί να έχει εξωσυζυγικές σχέσεις, ενώ η σύζυγος δεν έχει αυτό το δικαίωμα, γιατί αντιμετωπίζεται σαν αντικείμενο χωρίς αισθήματα. Στο σύζυγο και πατέρα ανήκουν όλα τα μέλη της οικογένειας, είναι ο κηδεμόνας τους. Αυτή είναι η σωστά ιεραρχημένη οικογένεια.

Η οικογένεια είναι ένα μικρό βασίλειο για τον άντρα και πρέπει να παραμένει κλειστή από ξένες επιρροές και πρόσωπα, από το φόβο της καταστροφής της.

Τα παιδιά μπορούν όταν μεγαλώσουν να ξεφύγουν απ' αυτό τον εγκλωβισμό κι αναλόγως τις επιλογές και το φύλο τους, να διαιώσουν μια παρόμοια κατάσταση ή όχι, φτιάχνοντας τα ίδια μια οικογένεια. Η σύζυγος, όμως, πρέπει ν' ανέχεται σ' όλη της τη ζωή, τον τύραννο σύζυγό της.

Σήμερα υπάρχει το διαζύγιο κι ορισμένοι νόμοι περί ισότητας των φύλων. Αυτά όμως είναι περισσότερο λόγια και γαρνιτούρες χωρίς να χτυπάνε το κακό στη ρίζα του. Η ουσία παραμένει.

Για τις οικονομικά ανεξάρτητες γυναίκες, γι' αυτές που έχουν μεγαλώσει και ζουν σ' τις μεγάλες πόλεις, είναι πιο προσιτό ένα διαζύγιο.

Για τις γυναίκες της επαρχίας, χωρίς οικονομική ευχέρεια και μεγαλωμένες στο στενόμυαλο και αισχρό αυτό περιβάλλον, οι δυνατότητες μιας τέτοιας λύσης μικραίνουν. Δεν μπορούν μήτε οι ίδιες να δεχτούν να είναι «ζωντοχήρες». Άλλωστε τους είναι πιο ανεκτή η άσχημη μεταχείρισή τους από το σύζυγο, γιατί έχουν μάθει ότι αυτό είναι φυσιολογικό. Αλλά κι αυτή η ανοχή έχει τα όριά της.

Και στις δύο περιπτώσεις και πάλι οι γυναίκες υφίστανται τις συνέπειες του διαζυγίου. Από την πίκρα των χρόνων που χάσανε εγκλωβισμένες στο γάμο, μέχρι την καινούργια προσρμογή τους μέσα σ' έναν κόσμο που τις χαρακτηρίζει, και τις φέρεται σύμφωνα με τα οικογενειακά πρότυπα, σαν αποτυχημένες.

Και στις δύο περιπτώσεις, οι γυναίκες δε θεωρούν τον εαυτό τους πάνω απ' όλα άνθρωπο. Η διαπαιδαγώγησή τους, υποταγμένη στο γυναικείο ρόλο τους, τις κάνει να δέχονται εν μέρει την ανωτερότητα του αρσενικού και προσπαθούν να είναι αρεστές σ' αυτό. Η γυναίκα της επαρχίας τη δέχεται περισσότερο, ενώ η γυναίκα της πόλης λιγότερο.

Και για τις δύο, ο σύζυγος σπάνια δέχεται το διαζύγιο. Με απειλές και συνεχή κυνηγητά προσπαθεί να ξαναποκτήσει τη γυναίκα - ιδιοκτησία που χάνει. Και το έγκλημα είναι συνεπακόλουθο μιας αδιέξοδης πραγματικότητας. Τις περισσότερες φορές δεν είναι προμελετημένο, είναι η άμυνα σε μια από τις επιθέσεις του άντρα.

Ποτέ ένα τέτοιο έγκλημα δεν αναγνωρίζεται σαν φόνος εν αμύνη. Για τη γυναίκα δεν υπάρχουν ούτε αιτίες, ούτε ελαφρυντικά, παρ' ότι θεωρούνται αδύναμες κι ανυπεράσπιστες. Πάντα δικάζονται με τις μεγαλύτερες ποινές. Κι αυτό γιατί ποτέ η υπάρχουσα κοινωνία και η κατεστημένη θρησκεία, δε θα δεχτούν τέτοιες πράξεις από μια γυναίκα εναντίον του συζύγου της. Δε δέχονται η γυναίκα να σηκώνει κεφάλι και να προσβάλλει την τιμή της οικογένειας σκοτώνοντας τον αρχηγό της.

Η ηπειρώτισσα σκοτώνει το σύζυγο που, ενώ δεν πρόσφερε τίποτα, ούτε σ' αυτήν, ούτε στα παιδιά, όσα χρόνια ήταν μετανάστες στη Γερμανία, έρχεται μετά να γίνει ο κυρίαρχος του σπιτιού. Δεν αναρωτιέται πώς μπόρεσε να ζήσει τόσα χρόνια αυτή. Πιστεύει ότι του ανήκει και πρέπει να του είναι πιστή και υπάκουη. Κι αυτή τη γυναίκα κι αυτό το φόνο κάνανε κινηματογραφική ταινία, για να πλουτίσουν μερικοί με τον πόνο της. Κι αυτή μέσα στη φυλακή με ισόβια. Δεν τη ρωτήσανε τι ανάγκες έχει, ούτε αν ήθελε αυτή την ταινία. Για άλλη μια φορά την καταδικάζουν και δεν τη λογαριάζουν σαν άνθρωπο.

Η πορνεία είναι κάτι που αντιμετωπίζεται με αποστροφή από την υποτιθέμενη ηθική κοινωνία. Αν κι αυτή ακόμη η ηθική της κοινωνίας, εμπεριέχει την ταξινόμηση των ανθρώπων,

σύμφωνα με την οποία, είναι απόλυτα σωστό ο ένας που βρίσκεται σε θέση ισχύος να επιβάλλεται στον άλλο. Ο άντρας στη γυναίκα, η νοικοκυρά στην πόρνη και ούτω καθ' εξής. Καταλήγουμε έτσι σε μια εκχυδαϊσμένη ηθική της επιβολής και της εξουσίας.

Μέσα σ' αυτή την ηθική, όποιος δε διστάζει να δηλώσει ότι εξασκεί σαν επάγγελμα την πορνεία, υφίσταται τις συνέπειες της ομολογίας του.

Οι σκηνοθέτες, οι ηθοποιοί κι όλοι οι συντελεστές μιας ουσιαστικά πορνογραφικής ταινίας, δηλώνουν ότι με τη συγκεκριμένη ταινία κάνουν τέχνη κι αντιμετωπίζονται σαν καλλιτέχνες πρωτοπόροι, της σύγχρονης τέχνης.

Τα έντυπα που διαφημίζουν στις γυναίκες τρόπους για να σαγηνεύσουν τ' αρσενικά, δεν ομολογούν την κρυφή αλλά σε όλους γνωστή αλήθεια: Την πρόθεση για ένα καλά πετυχημένο κυνήγι του αρσενικού. Το ίδιο γίνεται κι από πλευράς αντρών, προσπαθώντας να φτάσουν τα πρότυπα του σκληρού κι αδιάστακτου άντρα για να γοητεύσουν το θηλυκό. Αυτή είναι μια άλλη πλευρά της εκπόρνευσης.

Οι γονείς που πουλάνε την κόρη τους σ' έναν πλούσιο γαμπρό, δεν ονομάζουν αυτή την πράξη πορνεία, αλλά φροντίδα για ένα καλλίτερο μέλλον της κοπέλας.

Ο υπάλληλος, γυναίκα ή άντρας, που δέχεται ταπεινά τις διαταγές του προϊσταμένου του, έστω κι αν κατά βάθος δεν τις θεωρεί σωστές, το κάνει για να μη χάσει τη δουλειά του και τα χρήματα που κερδίζει απ' αυτήν. Με τον καιρό, όταν φτάσει κι αυτός σε κάποια ανώτερη θέση, φέρεται το ίδιο στους υφισταμένους του, θγάζοντας τα καταπιεσμένα του απωθημένα. Απολαμβάνει κι αυτός τις απολαύσεις που του δίνει δικαιωματικά η θέση του. Αυτή η σχέση του υπάλληλου με τον προϊστάμενο που στηρίζεται στο χρήμα δεν είναι εκπόρνευση;

Το χυδαίο θρίσιμο ενός οδηγού λεωφορείου αντιμετωπίζεται σιωπηλά, από τους επιβάτες, γιατί εξαρτώνται απ' αυτόν και φοβούνται την αντίδρασή του. Αυτός έχει στα χέρια ένα λεωφορείο κι αυτό είναι μια μορφή εξουσίας. Η εξάρτηση από έναν οδηγό κι η υποταγή σ' αυτόν δεν είναι, μήπως, μια μικρή σχέση εκπόρνευσης; Για έναν άνθρωπο με αυτοσεβασμό, και το χυδαίο θρίσιμο είναι βιασμός της αξιοπρέπειάς του.

Όλα δείχνουν την καθημερινή κι από πολλές πλευρές εκ-

πόρνευση του ατόμου, που είναι προϊόν της ίδιας της κοινωνίας.

Κανείς όμως δεν ομολογεί αυτή την εκπόρνευση, κρυμμένος πίσω από την υπάρχουσα ηθική που την επιτρέπει. Όλα λίγο πολύ κυλούν φυσιολογικά σ' έναν παράλογο κόσμο.

Αλλά η ομολογία της πόρνης ξυπνά τις ενοχές των ανθρώπων που για να τις καλύψουν χτυπάνε την πόρνη, σαν κάτι ξένο απ' αυτούς. Έτσι μέσα σ' όλα τ' άλλα τη φυλακίζουν.

Κανείς δεν έχει αντίρρηση για τον καταστροφικό ρόλο που παίζουν τα ναρκωτικά πάνω στον άνθρωπο. Η αντίληψη τους όμως από τον καθένα είναι περιορισμένη. Όλοι συμφωνούν ότι σκοτώνουν. Αλλά αυτό είναι το έσχατο αποτέλεσμα. Στην διάρκεια, παθητικοποιούν τον άνθρωπο και τον αδρανοποιούν από τις φυσιολογικές του λειτουργίες. Κι αυτό εξυπηρετεί τον αδιάστακτο κρατικό μηχανισμό αφού κατορθώνει τόσο εύκολα να καθησυχάζει πιθανούς αντιπάλους του και, συνάμα, να καρπώνεται οικονομικά ωφέλη.

Κι όμως κανείς δεν προχωρεί τον συλλογισμό του πιο βαθιά, αρκούμενος στ' αποτελέσματα. Ο θάνατος, ή η σύλληψη ενός ναρκομανούς προκαλεί οίκτο και μίσος για τον ίδιο, γιατί θεωρείται σαν δημόσιος κίνδυνος. Ποιο κίνδυνο, όμως, προκαλεί ένας άρρωστος άνθρωπος, εξαρτημένος από φαρμακευτικές ουσίες; Όσο για τον οίκτο, αυτός είναι αποτέλεσμα της χριστιανικής ηθικής και διαπαιδαγώγησης. Αλλά καλλίτερα θα έπρεπε να οικτρίζει κάποιος τον εαυτό του που όπως φαίνεται δεν βλέπει πέρα απ' όσα του έχουν πει να βλέπει.

Οι ναρκωτικές ουσίες είναι παράνομες, άσχετα αν μπορείς οποιαδήποτε στιγμή να τις θρεις, αρκεί νο έχεις το απαιτούμενο χρήμα.

Υπάρχουν κι άλλα είδη ναρκωτικών που δεν ονομάζονται έτσι αλλά έχουν σχεδόν την ίδια λειτουργία με τις ναρκωτικές φαρμακευτικές ουσίες, και δεν είναι παράνομα. Δεκάδες μέσα που βομβαρδίζουν τις αισθήσεις των ανθρώπων καθημερινά, δεν τους αφήνουν να σκεφτούν και παρουσιάζουν λύσεις προτού ακόμη προκύψει το πρόβλημα. Δημιουργούν ψευδαισθήσεις, είδωλα και κατευθύνουν προς μια μονόπλευρη κατεύθυνση την σκέψη των ανθρώπων. Η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, η διαφήμιση, το σχολείο ακόμη κι η τέχνη είναι μερικά απ' αυτά τα μέσα, που διαχειρίζονται ορισμένοι, έχοντας αλληλεγγύη μεταξύ τους, μιας κι επιδιώκουν τον

ίδιο σκοπό. Πολλοί θεωρητικοί έχοντας επισημάνει το πρόβλημα έχουν γράψει αρκετά βιβλία. Κι όμως, οι ίδιοι εύκολα απορροφήθηκαν από το υπάρχον σύστημα, που τους είχε ανάγκη για την συντήρηση και ωραιοποίησή του.

Όσο κι ο κόσμος να δέχεται τον καταστροφικό χαρακτήρα των ναρκωτικών κι απαγορευμένων ουσιών, ποτέ δε ζήτησε να ελέγξει ο ίδιος το θέμα. Ούτε αναρρωτήθηκε αφού είναι απαγορευμένα πώς διακινούνται τεράστιες ποσότητες, ούτε ζήτησε ν' ασκήσει έλεγχο στις ναρκωτικές ουσίες που κατάσχει κάθε χρόνο η αστυνομία. Να δει αν καταστρέφονται πράγματι από την αστυνομία ή αν ξαναρίχνονται στην αγορά. Δε ζήτησε κανείς να δει ποια είναι η μεταχείριση των τοξικομανών στα κρατητήρια, όταν συλλαμβάνονται, μήτε γιατί τελικά καταδικάζονται. Είναι σ' όλους αυτονόητη μια τέτοια καταδίκη κι ο εγκλεισμός στη φυλακή ή σε παρόμοια ιδρύματα. Εν ολίγοις νιώθουν ξένοι προς αυτό το ζήτημα κι ελπίζουν να μην μπει ποτέ στο δικό τους σπίτι.

Στους πολυσύχναστους κεντρικούς δρόμους της Αθήνας, αν κάποιος μέσα απ' όλο το πλήθος, αρχίσει να φωνάζει «κλέφτης - κλέφτης», δείχνοντας προς μια μεριά, όλοι θα τρέξουν σαν ερασιτέχνες μπάτσοι να συλλάβουν τον καταδιωκόμενο. Χωρίς να τον ξέρουν, χωρίς να τον έχουν δει ποτέ τους, χωρίς να τους έχει πειράξει, θα γίνει το θύμα τους. Καθόλου δε θα συγκινηθούν αν στην αγωνία του να ξεφύγει από το μαινόμενο πλήθος, ο χιλιανός κλέφτης, πέσει στις γραμμές του ηλεκτρικού και γίνει λιώμα, από το τραίνο που περνάει εκείνη τη στιγμή. Με ήσυχη την συνείδηση τους δεν θα δεχτούν ότι είναι δολοφόνοι. Οι επιβάτες του τραίνου θ' αναθεματίζουν τον νεκρό χιλιανό γιατί έτσι τους έκανε να καθυστερήσουν από τις δουλειές τους.

Ο θεός των ανθρώπων είναι το χρήμα κι η ιδιοκτησία, όλα περιστρέφονται γύρω απ' αυτά. Είναι υποκρισία η λύπη κι η συμπόνοια προς υπανάπτυκτους, πεινασμένους λαούς, που δείχνουν οι «ανεπτυγμένοι», όταν αυτοί μπορούν να σκοτώσουν το διπλανό τους για ένα κατοστάρικο.

Όλοι έχουν το δικαίωμα να ζήσουν και ν' απολαύσουν όλα όσα εξασφαλίζει ο πλούτος της ανεπτυγμένης καπιταλιστικής κοινωνίας.

Αυτούς που έχουν την τόλμη να πάρουν, ό,τι δικαιωματικά τους ανήκει, τους δικάζουν κατηγορώντας τους σαν κλέφτες, διαρρήκτες ή ληστές.

Κι αυτό γιατί δε βρίσκονται σ' επαγγελματικές θέσεις όπου θα καλύπτονταν πίσω απ' αυτές. Ο έφορος που δωροδοκείται δεν είναι κλέφτης. Η ίδια η δουλειά του, είναι ληστρική, αλλά τυγχάνει σεβασμού κι εκτίμησης. Οι επιχειρήσεις, οι εργαζόμενοι, όλοι, μόνη έγνοια έχουν να κρύψουν τα έσοδα τους απ' την εφορία πιστεύοντας, ότι έτσι την κλέβουν λίγο. Ποιος κλέβει ποιον;

Όλοι προσπαθούν να βρουν τρόπους να κλέψει ο ένας τον άλλον. Καλυμμένα, όμως και νόμιμα κι όχι έτσι ανοιχτά και απροσχημάτιστα όπως οι κλέφτες.

Καθημερινή κι οργανωμένη κλεψιά, τσακωμοί που φτάνουν σε φόνους για ένα διεκδικούμενο χωράφι, πληθώρα αντικειμένων συσσωρευμένα στα σπίτια, αλλά παρ' ολ' αυτά κανείς δεν είναι κλέφτης κι όλοι προστατεύουν τις νόμιμες ιδιοκτησίες τους.

Όποιος παρεμβάλλει μέσα σ' αυτόν το ρυθμό ζωής, παίρνοντας κάτι, φυλακίζεται.

Η δικαιοσύνη επιβάλλεται μέσα από νόμους, νομοθετικές διατάξεις, δικαστήρια, εισαγγελείς κ.ο.κ. Ποια δικαιοσύνη όμως μέσα σ' έναν άδικο, όλως διόλου, και παράλογο κόσμο; Είναι κι αυτή ένα μέσο, ένα όπλο, ιδιοκτησία στα χέρια των λίγων που την ερμηνεύουν και την εφαρμόζουν ανάλογα με τα δικά τους συμφέροντα. Μια απάτη για όσους αφελείς πιστεύουν σ' αυτήν, που όταν καταφεύγουν για να διεκδικήσουν κάποιο δικαίωμα ανακαλύπτουν μ' έκπληξη πως το δικίο είναι πάντα με το μέρος των ισχυρών.

Στο όνομα του δικαίου, οι κάθε μορφής εκπρόσωποι του δικαστικού μηχανισμού, εισβάλλουν στην προσωπική ζωή του ατόμου, στο σπίτι, στην οικογένεια, στους χώρους εργασίας, στα σχολεία, παντού και καταστρέφουν όποια ελεύθερη δραστηριότητα κι έκφραση αναπτύσσεται.

Κανένας δεν έχει το δικαίωμα να ελέγξει κατά πόσον το δικίο και οι εκπρόσωποι του ανταποκρίνονται σ' αυτό που λένε ότι υπερασπίζονται. Αυτό όμως δυστυχώς δεν προκαλεί ερωτηματικά κι όλα παίρνονται σαν δεδομένα. Ο κόσμος δέχεται να δουλεύει για να πληρώνει αυτά τα παράσιτα που ελέγχουν και δικάζουν την ζωή του. Η ψεύτικη δικαιοσύνη έχει καταντήσει ένα είδος θρησκείας ανταποκρινόμενης στο ρητό «πίστευε και μη ερεύνα».

Η λέξη δίκαιο έχει χάσει την έννοια της κι η ερμηνεία της είναι ελαστική αλλά εξυπηρετεί πάντα ένα σκοπό. Την υπε-

ράσπιση και διαιώνιση μιας κλίμακας που θέλει να διατηρήσει το αξίωμα να διευθύνει τον κόσμο.

Ακόμη κι οι υπάρχοντες νόμοι έχουν διαφορετική ισχύ πάνω στους πολίτες, αναλόγως την κοινωνική κι επαγγελματική θέση που έχουν. Μια κοπέλα δικάζεται σε οχτώ χρόνια φυλακή για την εγκατάλειψη και τον θάνατο που προέκυψε απ' αυτήν, του παιδιού της. Μια άλλη, για το ίδιο αδίκημα, δικάζεται σε δυο χρόνια, γιατί ο πατέρας της ήταν μπάτσος κι αυτό αρκεί για επιεική στάση του δικαστηρίου. Εξάλλου πάντα υπάρχουν νόμοι, τα λεγόμενα «παραθυράκια», για ν' αναιρέσουν έναν άλλο.

Τα ίδια μέτρα και σταθμά ισχύουν και στην φυλακή. Περισσότερες διευκολύνσεις και πιθανότητες για καλό αποτέλεσμα των ένδικων μέσων ως προς την μείωση της ποινής, στις κρατούμενες από σοβαρή και καλή οικογένεια, σ' αυτές που τέλος πάντων τυγχάνουν σεβασμού λόγω της κοινωνικής τους θέσης.

Ο κόσμος βλέπει την φυλακή σαν κάτι τελείως απόμακρο απ' αυτούς. Χρησιμοποιείται και σαν απειλή σε κάποιον αντίπαλο λέγοντάς του «θα σε πάω φυλακή», γιατί κατά γενική άποψη το να πάει κάποιος φυλακή είναι ξεπεσμός και μεγάλη τιμωρία. Όπως στα μικρά παιδιά λένε «θα φωνάξω τον αστυφύλακα αν δεν καθίσεις φρόνιμα», έτσι χρησιμοποιούν την φυλακή σαν μέσο εκφοβισμού. Κι αυτό δείχνει πολύ καλά την συνειδητοποίηση για τις συνέπειες που θα έχουν αν ξεφύγουν από τους κανόνες. Δείχνει την μυθοποίηση της τιμωρίας που αντιπροσωπεύει η φυλακή. Έτσι οι πρώην φυλακισμένοι ντρέπονται και φοβούνται να ομολογήσουν την φυλάκιση τους κι αυτοί που δεν έχουν φυλακιστεί αντιμετωπίζουν με φόβο έναν φυλακισμένο. Αυτός ο μύθος σκοπό έχει ν' αποξενώσει τους ανθρώπους από τις φυλακές και να τους κάνει να τις θεωρούν απομακρυσμένες απ' την δικιά τους ζωή.

Με πρόσχημα τη βοήθεια, σ' έναν πρώην φυλακισμένο, έχουν δημιουργηθεί οργανώσεις που λένε ότι ο σκοπός τους είναι να βοηθούν τους πρώην καταδίκους. Η συνεργασία αυτών των οργανώσεων με την διεύθυνση της κάθε φυλακής δείχνει τι προϋποθέσεις χρειάζεται να έχει ο κρατούμενος για να του παρασχεθεί η βοήθεια. Πρώτα απ' όλα πρέπει να επιδείξει την γλοιώδικη συμπεριφορά του απέναντι στην διεύθυνση, που μεταφράζεται σαν καλή διαγωγή, προκείμενου

να επιτύχει αυτή την εύνοια. Η διεύθυνση θα προτείνει κατόπιν τον κρατούμενο, στην οργάνωση, σαν άτομο που πρέπει να βοηθηθεί.

Αυτές οι οργανώσεις έχουν άμεσες επαφές με το υπουργείο δικαιοσύνης, όσο και με την αστυνομία. Κι η ελάχιστη βοήθεια που προσφέρουν υπερπηδάται από την αστυνόμευση της ζωής εν ελευθερία του πρώην κρατούμενου. Αυτή γενικά, η μεταχείριση, δεν αναγνωρίζει τον πρώην κρατούμενο σαν έναν ελεύθερο πολίτη, αλλά του υπενθυμίζει επιπλέον πως, αργά ή γρήγορα, θα είναι πάλι ένας κρατούμενος σε κάποια φυλακή.

Τα τελευταία χρόνια, από το '80 κι έπειτα, δημιουργήθηκε ένα κίνημα συμπαραστάσης στους αγώνες των φυλακισμένων. Ήταν από τις λίγες φορές που οι έξω από τις φυλακές, το ενδιαφέρον τους γι' αυτό το καυτό θέμα το κάνανε κίνημα. Φυσικά κι αυτό δεν έγινε τυχαία. Κι ούτε είναι τυχαίο το γεγονός ότι μόνο ο αναρχικός χώρος ενδιαφέρθηκε, και με μια σειρά ενεργειών, ανέσυρε στην επιφάνεια την φρικτή αλήθεια των φυλακών.

Ξεκίνησε σαν συμπαραστάση στους φυλακισμένους αναρχικούς κι επεκτάθηκε. Ο αγώνας των φυλακισμένων αναρχικών μέσα στις φυλακές δεν ήταν ξεκομμένος και πολλές φορές κι άλλοι κρατούμενοι συμμετείχαν μαζί τους. Μπήκε έτσι θέμα φυλακών κι ο αγώνας ήταν κοινός. Εξαιτίας των συντρόφων που υπήρχαν έξω και των επαφών που είχαν μαζί τους, οι αναρχικοί φυλακισμένοι, μπόρεσαν να τους δώσουν στοιχεία και πληροφορίες σε σχέση με τις φυλακές.

Στην αρχή, αυτό το κίνημα στις συγκεντρώσεις του μάζεψε το πολύ διακόσια άτομα. Εξαιτίας της συνεχούς δουλειάς του με διάφορα μέσα και προς πολλές κατευθύνσεις, κατόρθωσε αργότερα να μαζεύει 2.000 σε διαδήλωση έξω απ' τις φυλακές Κορυδαλλού. Στην διάρκεια δυο περιοδικά με αποκλειστικό θέμα τις φυλακές, βοηθήσανε αρκετά πάνω στην πληροφόρηση. Ο αγώνας ήταν πολύπλευρος. Προσφυγές στην διεθνή αμνηστία, συγκεντρώσεις σε θέατρα με την συμμετοχή πρώην φυλακισμένων, αφίσες και διαδηλώσεις έντονης διαμαρτυρίας για τις άσχημες συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων, που πολλές φορές χτυπηθήκανε από την αστυνομία. Κατορθώθηκαν επαφές με ξένες παρόμοιες οργανώσεις κι έτσι η πληροφόρηση κι η βοήθεια εξαπλώθηκε κι έξω απ' την Ελλάδα.

Επίσης, αναρχικά κι ελευθεριακά έντυπα από πολλές χώρες ασχολήθηκαν με ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκείνα τα χρόνια στις φυλακές.

Οι αλληπάλληλες αυτοκτονίες κρατουμένων για μια περίοδο, οι μέθοδοι βασανιστηρίων που εφαρμόζονταν σε κρατούμενους, και οδηγήσανε μερικούς σε θάνατο, δεν μπόρεσαν να μείνουν κρυφές.

Οι κρατούμενοι, με την συμπαράσταση του κινήματός για τις φυλακές, αντιδράσανε με στάσεις κι εξεγέρσεις.

Στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας, ίσως ήταν η πρώτη φορά που αυτό το θέμα πήρε τέτοιες διαστάσεις. Κανείς δεν μπορεί τώρα να ισχυριστεί άγνοια για τις φυλακές.

Μέχρι την άνοδο του ΠΑΣΟΚ υπουργός δικαιοσύνης ήταν ο Γ. Σταμάτης. Προς το τέλος της θητείας του, πιεζόμενος από τις εξεγέρσεις φυλακισμένων κι από τις συνεχείς διαμαρτυρίες, άρχισε να επιτρέπει την είσοδο δημοσιογράφων στις φυλακές. Κι έτσι ο αστικός τύπος δημοσίευε τώρα συνεντεύξεις από φυλακισμένους. Άρχισε ν' ασχολείται με το σωφρονιστικό σύστημα και μέσα απ' τις σελίδες των εφημερίδων υπενθύμιζε το πρόβλημα φυλακής, κάτω από γενικότερες απόψεις για εκσυγχρονισμό του συστήματος. Κατά κάποιο τρόπο ο αστικός τύπος λειτούργησε αντιπολιτευτικά απέναντι στην υπάρχουσα κυβέρνηση, ενόψει των αναμενόμενων εκλογών. Εν τω μεταξύ υπό τις εντολές των Σταμάτη, Γιάλκιέτση (προϊστάμενος τμήματος εκτελέσεως ποινών) και Λαμπρία (γενικού επιθεωρητή των φυλακών), η καταστολή και η άσχημη μεταχείριση των κρατουμένων συνεχιζόταν. Οι πειθαρχικές μεταγωγές, η καταστολή εξεγέρσεων με άγριο ξυλοδαρμό, το ελεύθερο για αυθαιρεσίες σωφρονιστικών υπαλλήλων, έρχονταν να ισοβαθμίσουν αυτές τις δημοσιεύσεις των αστικών εφημερίδων και την όποια αντιπολίτευση γίνονταν μ' επίκεντρο τις φυλακές.

Οι πρώτες ημέρες της πασοκικής κυβέρνησης δείξανε καθαρότατα ποια θα είναι η στάση της, στο πολυσυζητούμενο θέμα.

Ως υπουργός δικαιοσύνης αναλαμβάνει ο Σ. Αλεξανδρής, και με νέα πασοκικά στελέχη, το υπουργείο αλλάζει μόνο τα πρόσωπα που το απαρτίζανε πριν. Η δομή κι η στάση πάνω στο πρόβλημα φυλακών παραμένει η ίδια. Για τα μάτια, προσπαθώντας να δείξουν καλή θέληση, ο νέος υπουργός και τα καινούργια στελέχη αρχίζουν τις θεαματικές επισκέψεις

στις φυλακές. Σε μια απ' αυτές κατεβήκανε και στα τρομερά υπόγεια του ψυχιατρείου κρατουμένων, όπου πολλοί κρατούμενοι είχαν βασανιστεί και βασανίζονταν ακόμα, δεμένοι με αλυσίδες πάνω στα καρφωμένα στο μπετό κρεβάτια. Το μόνο που είχαν να παρατηρήσουν γι' αυτή την μέθοδο βασανιστηρίων, ήταν πως οι αλυσίδες στα χέρια και στα πόδια πληγιάζανε τον κρατούμενο, γι' αυτό θα έπρεπε να βάζουν ένα πανάκι στο μέρος όπου δενόταν με τις αλυσίδες ο κρατούμενος. Οι εφημερίδες συνέχιζαν να γράφουν πρωτοσέλιδα, τώρα όμως παρουσιάζοντας τον καλό υπουργό και την νέα κυβέρνηση που σίγουρα θα εκσυγχρονίσει το σύστημα και θα λάβει μέτρα για την καλύτερευση των συνθηκών.

Ένα από τα νέα μέτρα ήταν να στείλει τα ΜΑΤ (μονάδες αποκαταστήσεως της τάξης) στην εξέγερση των κρατουμένων στις δικαστικές φυλακές Κορυδαλλού. Οι εξεγερμένοι κρατούμενοι, παρακινούμενοι από την ελπίδα που τους έδωσαν οι προεκλογικές υποσχέσεις είχαν αιτήματα για καλλιτέρευση των συνθηκών, απομάκρυνση βασανιστών φυλακών και διευθυντών και το βασικότερο αίτημα για αμνηστία. Για πρώτη φορά με την νέα κυβέρνηση, εγκαινιάστηκε η είσοδος του επίλεκτου σώματος καταστολής στις φυλακές. Η νέα κυβέρνηση έδειξε ότι δε σηκώνει αντιδράσεις. Η θάρρος με την οποία καταστείλανε την εξέγερση, και οι μεταγωγές που επακολούθησαν στα μπουντρούμια των πειθαρχικών φυλακών της Κέρυκρας, δεν μπορούν να ξεχαστούν. Ήταν η απόδειξη για τα μέτρα που θα έπαιρνε η νέα κυβέρνηση σε τέτοιες περιπτώσεις.

Οι αστικές εφημερίδες λίγο πρόβαλαν αυτή την καταστολή κι ελάχιστοι διαμαρτυρήθηκαν. Οι κρατούμενοι χάσανε πια τις ελπίδες τους, για καλλίτερη αντιμετώπισή τους. Παράλληλα, η κυβέρνηση, με εκφραστή της το υπουργείο, ανακοινώνει πως έχει σκοπό να δώσει μερική αμνηστία και να αλλάξει τον χουντικό σωφρονιστικό κώδικα. Το θέμα της αμνηστίας είναι γενικά κάτι που κυκλοφορεί από στόμα σε στόμα, από εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση. Τελικά δίνεται μια μείωση ποινής για 600 περίπου κρατούμενους. Μια κοροϊδία που δεν έχει όρια. Τόση προπαγάνδα, τόση φασαρία για ν' αφήσουν μερικούς κρατούμενους, που έχοντας συμπληρώσει το μεγαλύτερο μέρος της ποινής τους, θέλανε μερικούς μήνες ή και ημέρες για ν' αποφυλακιστούν;

Όσον αφορά την αλλαγή του σωφρονιστικού κώδικα, ορί-

ζουν σαν ικανούς να τον μεταρρυθμίσουν μια επιτροπή που αποτελείται από διευθυντές φυλακών, θασανιστές ψυχιάτρους και κοινωνικούς λειτουργούς. Όλα αυτά τα στελέχη του απάνθρωπου συστήματος των φυλακών, είναι αδύνατο να δώσουν δικαιώματα στους κρατούμενους. Για έναν μάλιστα απ' αυτούς (ψυχίατρο Μαράτο), έχουν υποβληθεί στο παρελθόν μηνύσεις από κρατούμενους. Τελικά ακόμη κι έτσι, μέχρι σήμερα δεν έχουν παρουσιάσει το νέο πλάνο του σωφρονιστικού κώδικα. Κι ο χουντικός κώδικας ακόμη ισχύει.

Στις τόσες ανακατατάξεις της πασοκικής κυβέρνησης, ο Αλεξανδρής έφυγε κάποτε από τη θέση του υπουργού και στην θέση του μπαίνει ο «αγωνιστής» Γ. Μαγκάκης. Αυτός ο άνθρωπος που πάντα προβάλλεται σαν θασανισμένος από την δικτατορία στις φυλακές, συνεχίζει να διατηρεί τις φυλακές της Κέρκυρας, παρ' όλο που κι ο ίδιος ξέρει πολύ καλά την ακαταλληλότητα αυτής της φυλακής. Οι αρχικές δηλώσεις της κυβέρνησης λέγανε πως θα προχωρήσει στο κλείσιμο των φυλακών Κέρκυρας. Ο Γ. Μαγκάκης, από την θέση του υπουργού δικαιοσύνης, δηλώνει κυνικά ότι δεν έχει κανένα σκοπό κατάργησης αυτών των φυλακών. Και ακόμη ότι σκέφτεται να τις μπαλώσει λιγάκι, να τους θάλει καλοριφέρ, να τις θάψει κλπ. Όπως κι ο προκάτοχός του μοιράζει υποσχέσεις, πάγια τακτική των δημαγωγών πολιτικών. Ταυτόχρονα απαγορεύει την είσοδο δημοσιογράφων στις φυλακές. Οι απηρχαιωμένες φυλακές δεν χρειάζονται ούτε καλοριφέρ, ούτε θάψιμο στους τοίχους για να θεωρηθούν κατάλληλες. Χρειάζονται γκρέμισμα. Τα θασανιστήρια, οι μεσαιωνικές μέθοδοι καταστολής, οι αυτοκτονίες κι οι περίεργοι θάνατοι κρατούμενων συνεχίζονται κι η αλλαγή που όλοι περιμέναμε έγινε μόνο στο υπουργείο.

Για τις εφημερίδες έρχεται σαν δικαιολογία, η απαγόρευση δημοσιογράφων στις φυλακές, και σταματούν να γράφουν. Μόνο κυβερνητικές δηλώσεις, από τα λεχθέντα του τωρινού υπουργού, μπαίνουν στις «αστικές φυλάδες» για να θυμίζουν το πρόβλημα φυλακή.

Το υπουργείο αλλάζει υπουργούς, το μόνο που αλλάζει. Και σήμερα την θέση έχει πάρει ο Α. Κακλαμάνης.

Οι μόνες φυλακές που κλείσανε σαν ακατάλληλες ήταν οι πανάθλιες παλιές φυλακές της Αίγινας. Κι αυτές, μέχρι να κλείσουν γινήκανε πολλές συζητήσεις και διαμαρτυρίες από τους κατοίκους αυτού του νησιού. Μέχρι τότε η φυλακή απο-

τελούσε πηγή κέρδους τους και με το κλείσιμο θα στέρευε η πηγή.

Σε γενικές γραμμές αυτή ήταν η κατάσταση των φυλακών τα τελευταία χρόνια.

Με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, το κίνημα συμπαράστασης στους αγώνες των φυλακισμένων, άρχισε να υποτονεί κάπως. Μετά από τις συνεχείς διώξεις που είχαν πολλοί απ' αυτούς που το αποτελούσαν και τις νέες φυλακίσεις των αναρχικών ξαναδυνάμωσε για ένα διάστημα.

Ο αναρχικός χώρος ήταν και είναι ο μόνος που έχει τις περισσότερες διώξεις και φυλακίσεις. Από την μεταπολίτευση μέχρι την άνοδο του ΠΑΣΟΚ, σταδιακά μπήκαν γύρω στους 50 αναρχικούς στη φυλακή. Κι απ' την άνοδο της πασοκικής κυβέρνησης κι έπειτα καινούργιες φυλακίσεις αναρχικών ήρθαν να πάρουν θέση στην συνεχιζόμενη καταστολή. Το κράτος προσπαθεί με κάθε μέσο να κλείσει το στόμα σ' αυτούς που τολμάνε να μιλήσουν με την γλώσσα της αλήθειας. Τώρα τις συγκεντρώσεις των αναρχικών προσπαθούν να τις διαλύσουν με τα όπλα, σκοτώνοντας. Κι η πρόσφατη δολοφονία του Μ. Καλτέζα, οι τραυματισμοί διαδηλωτών, από σφαίρες, δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία για το ποιες είναι οι προθέσεις του κράτους.

Το κράτος χρησιμοποιεί όλα τα μέσα καταστολής. Ένα απ' αυτά είναι να εμφανίζει τους αναρχικούς, σαν θίαιους που τον μόνο στόχο που έχουν, είναι να δημιουργούν φασαρίες. Είναι γελοίο όμως να πιστεύει κανείς κάτι τέτοιο, αφού το ποιος είναι θίαιος φαίνεται από πόσα θύματα έχει κι από το ποιος έχει τα κάθε είδους όπλα. Σήμερα ούτε μια συγκεντρωση δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν οι αναρχικοί χωρίς να τους διαλύσει θίαια η αστυνομία. Στα πλαίσια των δημοκρατικών ελευθεριών που εμπιστεύονται οι ψηφοφόροι στην κάθε είδους κυβέρνηση δεν έχει καμιά θέση ο αναρχισμός και πρέπει να εξολοθρευτεί. Μαζί με τους αναρχικούς χτυπιούνται και τ' ανθρώπινα δικαιώματα, χτυπιέται ο μόνος χώρος που επιμένει να μιλά για πράγματα που όλοι προσπαθούν να ξεχάσουν, θυθισμένοι στις ψευδαισθήσεις που προσφέρουν οι κυβερνητικές υποσχέσεις και δηλώσεις, επαναπαυόμενοι σε μια όλο και πιο βαθιά άγνοια καυτών προβλημάτων, χάνοντας το δικαίωμα, της αυτονομίας της σκέψης και της ελεύθερης δημιουργίας. Παράλληλα, οι θασανισμοί κρατούμενων στα κρατητήρια της ασφάλειας συνεχίζονται, μικρο-

κλέφτες πυροβολούνται στους δρόμους γιατί κλέψανε μια τηλεόραση, σε μαζικές συλλήψεις «αρετής» ομοφυλόφιλοι και πόρνες εξευτελίζονται και δέρονται στα αστυνομικά τμήματα, τοξικομανείς πιάνονται και βασανίζονται, σε συλλήψεις για την «εξάλειψη» των ναρκωτικών. Πορνοέντυπα τύπου: «ΘΑΥΜΑΣΙΟ», «ΛΟΝΔΙΝΟ 2001», «ΔΙΑΒΑΣΕ ΜΕ» κλπ. αθρώνονται όταν φτάνουν στα δικαστήρια για «προσβολή της δημοσίας αιδούς» και την ίδια στιγμή ο εκδότης της εφημερίδας «ΚΡΑΞΙΜΟ», που παλεύει για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων, καταδικάζεται σε φυλάκιση «για την έκδοση ασέμνου εντύπου». Το να προωθείς την πορνεία επιτρέπεται, το δικαίωμα στην έκφραση και η αναγνώριση της αξιοπρέπειας των ομοφυλόφιλων, απαγορεύεται.

Αλλά ούτε η Διεθνής Αμνηστία δεν μπορεί να αρνηθεί, στις εκθέσεις της, τους σημερινούς, επί Πασοκικής κυβέρνησης, βασανισμούς.

Η εξευρωπαϊσμένη Ελλάδα που έχει στόχο της να φτάσει το μοντέλο της Δυτικής Γερμανίας, εξακολουθεί να εφαρμόζει την βία και την αστυνομοκρατία, που μόνο με τις δικτατορίες της Λατινικής Αμερικής θα μπορούσε να συγκριθεί.

Από χώρα σε χώρα, οι φυλακές διαφέρουν ως προς το σύστημα μεταχείρισης των κρατούμενων. Κι αυτό είναι αποτέλεσμα της πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας και του πολιτικού της καθεστώτος. Επίσης δεν πρέπει ν' αγνοήσουμε και τους αγώνες των φυλακισμένων όσο και τα κινήματα που ασχολούνται με την καλλιέργεια των συνθηκών στη φυλακή.

Στην Ευρώπη για παράδειγμα, σε κάποιες χώρες ισχύει το σύστημα της άδειας για τους κρατούμενους. Δηλαδή, οι κρατούμενοι συμπληρώνοντας πάντα ορισμένες προϋποθέσεις μπορούν να πάρουν άδεια για 10 ημέρες π.χ. και να επισκεφθούν τους δικούς τους. Στην Ελλάδα πάλι, αυτό το σύστημα ούτε να το διανοηθεί μπορεί ο κρατούμενος. Ακόμα και για λίγες ώρες, ακόμα κι όταν συντρέχουν σοβαροί οικογενειακοί λόγοι, δεν τού δίνουν αυτό το δικαίωμα της άδειας. Ζήτησα κάποτε να παραστώ στην κηδεία ενός αγαπημένου και στενού συγγενή μου. Δεν μου το επιτρέψανε, ακόμη κι αν πήγαινα με φρουρά. Αυτό, δεν ισχύει πάντα και όταν τελικά επιτραπεί η έξοδος του κρατούμενου για λίγες ώρες, χρειάζεται προηγούμενα να πέσουν πολλά μέσα κι ίσως φακέλακια με το ανάλογο χρηματικό ποσό, για δωροδοκία. Στην Αγγλία πάλι (εκεί απ' όπου εμπνευστήκανε για πρώτη

φορά το σύστημα της φυλάκισης, σαν τιμωρία) οι συνθήκες φυλάκισης είναι τόσο απηρχαιωμένες που σε πολλές φυλακές της, οι κρατούμενοι ακόμα φοράνε την χαρακτηριστική στολή του φυλακισμένου.

Τελευταία στις ΗΠΑ, στην κατ' εξοχήν χώρα όπου βασιλεύει το χρήμα, κι οι αξίες μετριοούνται με δολάρια, οι φυλακές άρχισαν να περνάνε στα χέρια πολυεθνικών, κάτι που πουθενά αλλού δεν έχει γίνει. Δημιουργούνται ιδιωτικές φυλακές, αποδείχοντας ακόμη μια φορά ωμά, τι πραγματικά είναι η δικαιοσύνη και το κράτος. Καταρρίπτονται οι εικόνες, που υπήρχαν μέχρι τώρα, για την δικαιοσύνη και την φανέρωναν ανεπηρέαστη, και πάνω απ' όλους κι όλα. Αλλά αυτό το φαινόμενο γρήγορα θα εξαπλωθεί και στην Ευρώπη. Ιδιωτικές φυλακές θα δημιουργηθούν μπροστά στην γενική παθητική αποδοχή.

Το μοντέλο της κοινωνίας που περιγράφεται στο βιβλίο «1984» του Όργουελ, δεν είναι μακριά, είναι αυτό που ζούμε. Η παθητικοποίηση απέναντι σε τέτοιες εφαρμογές του (ιδιωτικές φυλακές κ.ο.κ.) είναι συμμετοχή στην εξαφάνιση του ανθρώπου και συγκατάθεση σε ένα καινούργιο δημιούργημα που γεννιέται. Ένας άνθρωπος μηχανοποιημένος, χωρίς αισθήματα, χωρίς επιθυμίες, χωρίς διάθεση γι' απόλαυση, χωρίς ανάγκη για δημιουργία, χωρίς ελευθερία, χωρίς ζωή.

Αυτό το βιβλίο γράφτηκε με σκοπό να υπενθυμίσει ένα καυτό και μόνιμο πρόβλημα. Την φυλακή. Ειδικά για τις γυναικικές φυλακές έχουν γραφτεί λίγα πράγματα στο παρελθόν, και λίγα πράγματα έχουν γίνει γνωστά. Επιχειρεί, λοιπόν, μια γνωριμία με τις γυναικικές φυλακές Κορυδαλλού. Τα ονόματα που αναφέρονται είναι φανταστικά, αντιστοιχούν όμως σε υπαρκτά πρόσωπα. Μόνο τα ονόματα του τελευταίου κεφαλαίου είναι πραγματικά. Καθώς και τα ονόματα των υπαλλήλων της φυλακής.

Σ' όλο το βιβλίο έγινε κάθε δυνατή προσπάθεια να αναφερθούν μόνο πραγματικά γεγονότα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Απ' την Ασφάλεια στις Γ. Φ. Κορυδαλλου

Πλησιάζει η άνοιξη του '78. Ο καιρός, αυτή τη χρονιά, είναι ακόμη κρύος. Μετά την τρομοκρατική εισβολή, από τους ασφαλίτες της Θεσσαλονίκης, στο σπίτι που φιλοξενούμαστε, μας μεταφέραν στο κτίριο της ασφάλειας Θεσσαλονίκης. Ακόμα θυμάμαι την απορία που ένιωσα. Γιατί τόσο φασαρία; Γιατί σε μας; Κανένας δε φρόντισε να μου απαντήσει. Μήπως είναι μια εξακρίβωση στοιχείων; Κάτι που συνηθίζεται σ' αυτήν την χώρα. Είναι πια κατεστημένο κάτω από οποιαδήποτε κυβέρνηση. Είναι κάτι συνηθισμένο στους έλληνες υπήκοους που δεν τους έχουν αφαιρεθεί το πολιτικά τους δικαιώματα, που δεν καταζητούνται για ποινικά κι άλλα αδικήματα, που λέγονται ελεύθεροι πολίτες, σύμφωνα με το σύνταγμα, που έχουν ταυτότητα και είναι δημότες σε κάποια περιοχή της Ελλάδας, που τέλος πάντων με το σύστημα των εκλογών κάθε τέσσερα χρόνια πιστεύεται ότι συμμετέχουν στις πολιτικές εξελίξεις της χώρας.

Αλλά πάλι τόσο κινητοποίηση;

Είμαι τώρα στην ΥΠΕΑ Θεσσαλονίκης, σ' ένα τυπικό ασφαλίτικο γραφείο. Η επίπλωσή του περιορίζεται σε δυο γραφεία - έπιπλα, το ένα κοντά στο άλλο και δυο γραφομηχανές. Κάποιος μπάτσος επί ώρες χτυπά την γραφομηχανή του, εκτελώντας χρέη γραμματέα.

Κάποιοι μπαίνουν, άλλοι βγαίνουν κι εγώ όρθια τους παρατηρώ.

«Να περιμένω», μου λένε. «Δεν ξέρουν τίποτα», μου λένε άγρια, ψυχρά, υπονοώντας να σταματήσω να τους ενοχλώ με τις ερωτήσεις μου.

Κοιτάζω απ' το παράθυρο, πρέπει να είμαστε κάμποσους ορόφους ψηλά κι ο ουρανός γκρίζος, υγρός, βορειοελλαδίτικος.

Περνούν αρκετές ώρες ώσπου κάποιος έρχεται και μ' οδηγεί σ' ένα μεγάλο δωμάτιο του ίδιου ορόφου. Σ' ένα μέρος του δωματίου υπάρχει ένα μεγάλο στενόμακρο τραπέζι, δυο-τρεις σπασμένες καρέκλες σε μια γωνιά, ένας πίνακας, κάτι ξύλα, υπολείμματα κάποιου επίπλου, σωριασμένα στο πάτωμα. Το δωμάτιο παρ' όλ' αυτά τα αντικείμενα φαίνεται άδειο. Ο μεγάλος του χώρος το κάνει να φαίνεται έτσι. Στην πόρτα όρθιοι δυο μπάτσοι με πολιτικά. Αγνοώ τον βαθμό τους αλλά φαίνονται να είναι κατώτεροι στην ιεραρχία της υπηρεσίας τους. Πού και πού κοιτάνε προς το μέρος μου. Μετά από τόσες ώρες ορθοστασία κι όλη αυτή την κούραση αποφασίζω να καθίσω στο μόνο μέρος όπου μπορούσα, στο τραπέζι. Δεν πέρασε πολλή ώρα και με την γνωστή συνοδεία των μπάτσων, έρχεται στο δωμάτιο κι ο μελλοντικός συγκατηγορούμενός μου, στις ανυπόστατες κατηγορίες που μας αποδώσανε. Λίγες κουβέντες:

—Τί κάνεις; Πώς είσαι;

—Καλά μην ανησυχείς. Γιατί είμαστε εδώ; Σου είπανε;

—Μόνο ότι έχουν σήμα από την Αθήνα.

—Και σε μένα τα ίδια.

—Δεν πιστεύω να είναι τίποτα σοβαρό. Δεν υπάρχει αιτία για να είναι.

Την στιγμή αυτή οι κραυγές του ανώτερου που μπήκε μας κάνουν να σταματήσουμε την συζήτηση.

—Γιατί τους βάλατε μαζί; Να τους χωρίσετε. Δε πρέπει να είναι μαζί.

Δικές μας διαμαρτυρίες ακολουθούν τις κραυγές του, που βέβαια δεν οδηγήσανε πουθενά. Κατά τις εντολές του ανώτερου παίρνουν πάλι τον συγκατηγορούμενο, που δεν

τον ξαναείδα παρά την επόμενη μέρα μέσα στην κλούβα που μας κατέβαζε στην Αθήνα.

Πέρασα το βράδυ σ' ένα απαίσιο μικρό κελλί, με ακόμη πιο μικρή τουαλέτα που ανάδινε μια μπόχα ούρων κι ήταν διάχυτη σ' όλον αυτόν τον μικρό χώρο που ποτέ δεν έμπαινε καθαρός αέρας, γιατί απλούστατα δεν υπήρχε παράθυρο ή κάποιο άνοιγμα προς τα έξω. Φανταστείτε την αναγκαστική παραμονή σας σε δημόσιες, μη αεριζόμενες τουαλέτες.

Πρέπει να ξημέρωσε. Το ρολόι μου δείχνει 8 π.μ.

Μας βάλανε σε μια κλούβα με προορισμό την Αθήνα. Σ' όλη την διάρκεια της διαδρομής ο καιρός είναι κρύος, ψιχαλίζει κι εμείς με τις χειροπέδες στα χέρια, κοιτάμε έξω από τα μικρά διχτυωτά παραθυράκια της κλούβας. Οι μπάτσοι της φρουράς που μας συνοδεύουν, με τα αυτόματα στα χέρια είναι κι αυτοί καθισμένοι στα διπλανά μας καθίσματα μέσα στην κλούβα. Στην διάρκεια η κλούβα χάλασε κι άρχισε να περιορίζει την ταχύτητά της, έκανε έτσι δέκα ώρες να φτάσει στον προορισμό της. Τόση φρουρά, αυτόματα, χειροπέδες και μια κλούβα χαλασμένη!

Απ' το παραθυράκι του κελλιού μου, στην ασφάλεια Αθηνών, μπορώ να έχω ορατότητα προς ένα μέρος του διαδρόμου. Ένας νεαρός ψηλός κι αδύναμος μαύρος, φέρνεται απ' τους μπάτσους σαν καινούργιος κρατούμενος. Θα πρέπει να είναι 20 χρονών. Μια έκφραση απελπισίας έχει πλημμυρίσει το πρόσωπό του, τα κόκκινα μάτια του φανερώνουν την αυπνία και την κούραση που έχει. Αιτία σύλληψης; Έληξε η άδεια παραμονής. Απέλαση. Πώς να δεχτείς αυτή την απέλαση; Πώς να δεχτείς να σε ξαναστείλουν εκεί απ' όπου έφυγες για να γλυτώσεις; Στην αιματηρή δικτατορία, στην εξαθλίωση και στη μιζέρια; Αρνείται να γυρίσει εκεί που η ανθρώπινη ζωή κοστίζει τόσο λίγο!

Οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών χωρών, τα κόμματα οι οργανώσεις, όλοι αυτοί οι «πολιτισμένοι», κόπτονται συνέχεια για τα ανθρώπινα δικαιώματα, για την ειρήνη, και την ίδια στιγμή προμηθεύουν όπλα, χτυπούν και δημιουργούν πολέ-

μους και δικτατορίες. Στις πρώην αποικίες τους, στις χώρες που, προκειμένου για τα δικά τους συμφέροντα, συμφέροντα του ευρωπαϊκού κεφαλαίου, δεν διστάζουν να προχωρούν σε γενοκτονίες. Κι οι λαοί των ευρωπαϊκών χωρών με κρυφή συναίνεση, προσπαθούν να καλυφθούν πίσω από μια υποκριτική ανυποψία. Για όλους αυτούς δεν είναι σοβαρό πράγμα η απέλαση ενός μαύρου, το θεωρούν αναγκαίο ή αναπόφευκτο.

Ένας λαός που αισθάνεται ασφαλής μέσα σε μια καθημερινότητα ανασφάλειας, ένας λαός που αισθάνεται ασφαλής καθοδηγούμενος απ' αυτούς που κατά καιρούς τον έχουν χτυπήσει αλύπητα κι εφαρμόζουν την νόμιμη ληστεία πάνω του, ένας λαός που δεν παίρνει αποφάσεις για την ζωή του, μόνο εκτελεί τις αποφάσεις των αφεντικών του, είναι αυτός ο ίδιος ο λαός που κλείνει πάντα τα μάτια σε τέτοιες περιπτώσεις, χωρίς ν' αρκείται μόνο σ' αυτό. Αισθάνεται ισχυρός, απέναντι σε κάποιον που δεν έχει τίποτα. Ούτε δύναμη, ούτε κοινωνική καταξίωση, ούτε ζει σε βάρος άλλων. Και θέλει με κάθε τρόπο να του δείξει την δύναμή του. Είναι ένα εύκολο θήραμά του.

Τα παρακάλια του νεαρού κρατούμενου, δεν συγκινούν καθόλου τους μπάτσους, κι αντιμετωπίζονται με βάρβαρες κτηνώδεις κραυγές, απειλές και, πού και πού κανένα γκρηρό χαστούκι.

Την νύχτα, στην γενική ασφάλεια Αθηνών, μέσα στην ησυχία, κατά διαστήματα ακούγονται κραυγές ανθρώπων που βασανίζονται, απειλές, χτυπήματα. Δεν μπορείς να καταλάβεις από πού έρχεται όλος αυτός ο θόρυβος. Ούτε να προσδιορίσεις τι ακριβώς συμβαίνει. Είναι κι αυτό μια μέθοδος, πολύ παλιά, ψυχολογικής βίας ενάντια στους κρατούμενους, προσπαθώντας να τους σπάσουνε ψυχολογικά. Ένα μηχανήμα δουλεύει σχεδόν ασταμάτητα και με τον μηχανικό του θόρυβο ίσως θέλουν να καλύψουν τις φωνές για να μην ακούγονται έξω από το κτίριο.

Απ' τα τρεξίματα, τις βρισιές και τις φωνές που πλη-

σιάζουν, καταλαβαίνω πως πάνε σε κάποιο κοντινό από μένα κελλί.

—Ο πούστης ο μαύρος. Ήθελες να πεθάνεις ρε...;

—Τώρα θα δεις παλιοτόμαρο.

—Θα σου δείξουμε εμείς τι κάνομε κάτι σκυλάραδες σαν κι εσένα.

Η απόπειρα αυτοκτονίας του καινούργιου κρατούμενου είναι ό,τι του απέμεινε μέσα στην απελπισία του. Έδωσε τις βρώμικες κουβέρτες των κρατητηρίων στα κάγκελα της πόρτας ψηλά και προσπάθησε να κρεμαστεί. Ένας μπάτσος από τους δυο της βάρδιας (αλλάζουν κάθε δυο ώρες επί 24ωρου βάσεως) τον είδε, τον κατέβασε και ειδοποίησε και τους άλλους. Αφού είδαν πως ο κρατούμενος άρχισε σιγά - σιγά να συνέρχεται, άρχισαν να τον περιλούζουν με το γνωστό χυδαίο βρίσιμο, τις απειλές και βέβαια τις ανάλογες κλωτσιές και γροθιές. Υποσυνείδητα ίσως σκεφτόντουσαν ότι έπρεπε να τον αφήσουν να πεθάνει, αλλά η «υπηρεσία» δεν τους επιτρέπει τέτοιες πρωτοβουλίες.

Βγάζοντας όλο το μίσος τους πάνω στον απελπισμένο κρατούμενο, εκτονώνανε το θυμό τους, γιατί δεν τους αφήναν να έχουν το ελεύθερο να πράξουν σε τέτοιες περιπτώσεις.

Ο διοικητής, φοβούμενος μια νέα απόπειρα αυτοκτονίας που θα του τάραζε λίγο την ησυχία του, έδωσε εντολή να μην κλειδώσουν για λίγες ώρες το κελλί του παρ' ολίγον αυτόχειρα. Τον έβλεπα από το παραθυράκι του κελλιού να βηματίζει στο διάδρομο. Δεν συμβαίνει συχνά να βλέπομε ανθρώπους με τέτοια πληγωμένη έκφραση, γεμάτη από την απόγνωση που δημιουργεί το αδιέξοδο. Παρ' όλ' αυτά, αυτό το βλέμμα έκρυβε και κάτι άλλο μέσα του, την ισχυρή θέληση για μια καλλίτερη ζωή. Τα σκληρά χαρακτηριστικά αυτού του προσώπου δείχνανε έναν διαφορετικό άνθρωπο απ' αυτούς τους ήρεμους ανθρώπους που έχουμε συνηθίσει να βλέπομε. Ο κόσμος μας βλέπετε ζει «ήσυχη ζωή».

Περπατούσε πάνω - κάτω και κάπνιζε συνεχώς. Το πρωί τόν πήραν.

Μέσα στις συνεχείς ανακρίσεις της δικιάς μου υπόθε-

σης, πάνω - κάτω στους ορόφους και στα γραφεία, ανακάλυψα την ύπαρξη πολλών κρατούμενων που με αξιοθαύμαστο ζήλο τα όργανα της ασφάλειας συνελλάμβαναν. Άλλοι μένανε για μια βραδιά, άλλοι για λίγες μέρες, γενικά η κίνηση δεν έχανε ποτέ τον ρυθμό της.

Ένα βράδυ γυναικείες φωνές κι ομιλίες, σ' εγγλέζικη γλώσσα, τάραξαν την φαινομενική ηρεμία του τετάρτου ορόφου, όπου ήταν τα κελλιά.

Μια καινούργια κρατούμενη, γερμανίδα, διαμαρτύρονταν συνέχεια και δεν άφηνε να την κλειδώσουν στο σκοτεινό κελλί. Τους ξέφευγε κι έτρεχε γύρω - γύρω κλαίγοντας και φωνάζοντας. Έτσι έφτασε μπροστά απ' την πόρτα του δικού μου κελλιού, κοίταξε μέσα, μου χαμογέλασε και με ρώτησε αν ήθελα να μείνει μαζί μου.

—Ναι, δεν με πειράζει, αν σου κάνει καλό, της απάντησα. Κάθισε με πείσμα απ' έξω απ' την κλειδωμένη πόρτα και προσπαθούσε να πείσει τους μπάτσους να μείνει μαζί μου. Μάταιος κόπος, δεν γινόταν τίποτα. Όμως αυτή δεν σηκωνόταν από κει. Την άρπαξαν βίαια και την σύρανε σ' άλλο κελλί.

—Επιτέλους την κλειδώσαμε, σκεφτόντουσαν απομακρυνόμενοι. Δεν μπορούσαν να καταλάβουν πως όταν ένας άνθρωπος δεν έχει να χάσει τίποτα, γιατί του τα έχουν πάρει όλα, ακόμη και την αξιοπρέπειά του, έχει την δύναμη να επιμένει μ' όλα τα μέσα για κάτι απλό, που όμως είναι αναγκαίο γι' αυτόν.

Η κοπέλα δεν σταμάτησε στιγμή να φωνάζει να χτυπάει την σιδερένια πόρτα, να επιμένει, ν' αντιστέκεται παρ' όλες τις φοβέρες και τις απειλές.

Μην ξέροντας πια τι να κάνουν, άλλοι τρέξαν στον αξιωματικό υπηρεσίας να πάρουν γραμμή, και οι υπόλοιποι αποφάσισαν να την αφήσουν προσωρινά, για λίγο μαζί μου ώσπου να έρθει η απάντησή του αξιωματικού.

Η αδύνατη και μικροκαμωμένη Άνν ηρέμησε! Άρχισε να μου μιλάει ασταμάτητα. Απ' το ένα πεταγόταν στο άλλο, χωρίς ειρμό, οι απαντήσεις την άφηναν αδιάφορη, δεν την

ενδιέφερε η γνώμη των άλλων, ήθελε μόνο να μιλήσει σε κάποιον. Αδυναμία επικοινωνίας με το περιβάλλον. Ένας άνθρωπος που μόνο τέτοια μεταχείριση δεν του έπρεπε. Σε ποιον άλλωστε είναι επιτρεπτή τέτοια μεταχείριση; Σε κανέναν. Αλλά η Άνν δεν μπορούσε πια να ανταπεξέλθει. Μου είπε ότι την δείρανε, την βιάσανε, μου έδειξε τα σημάδια του ξυλοδαρμού της. Δάκρυζε και ξαφνικά χαμογέλαγε, προχωρούσε σ' άλλο θέμα συζήτησης.

Ζούσε ήδη στον δικό της κόσμο. Παραμερισμένη από την απάνθρωπη κοινωνία που την είχε συντρίψει, την είχε κάνει να χάσει τον εαυτό της, την είχε αρρωστήσει. Μπορούσε αυτή η κοπέλα να βλάψει κανέναν; Θα πρέπει να είναι ηλίθιος κανείς για να το πιστέψει αυτό. Ή μήπως είναι ένα εύκολο θήραμα για τον οποιοδήποτε σαδιστή ή νόμιμο αμείλικτο δικαστή ή μπάτσο;

Έτσι πέρασε κάπου μια ώρα και τα όργανα ξανάρθανε, αφού πια είχαν βρει τον αξιωματικό υπηρεσίας και είχαν πάρει τις εντολές του. «Απαραίτητα πρέπει να οδηγηθεί στο κελλί της».

Πάλι κλάματα και παρακάλια απ' την Άνν.

—Δεν θέλω να μείνω μόνη, δεν μπορώ.

Με τα πολλά ανέβηκε κι ο υπηρεσιακός αξιωματικός επάνω και την ξαναπήρανε με σπρωξιές και νέο ξυλοδαρμό.

Δεν μπόρεσα να μάθω πώς πέρασε αυτό το βράδυ για την Άνν. Άκουγα τις δικές της φωνές, των μπάτσων και κάπου - κάπου τα ηχηρά γέλια τους.

Το πρωί την μεταγάγανε για το ψυχιατρείο, απ' ό,τι ακούστηκε.

Οι μέρες περνούσαν και μου είχαν ανακοινώσει ότι αύριο θα έφευγα για τις φυλακές. Περιμένουν μόνο να τους δώσουν τα σχετικά χαρτιά.

Πέμπτη 5 Απριλίου, έφτασε η ημέρα της μεταγωγής μου στις γυναικείες φυλακές Κορυδαλλού. Τις μοναδικές γυναικείες δικαστικές φυλακές στην Ελλάδα.

Ανάμεσα στην κατοικημένη περιοχή με τις μεγάλες πολυκατοικίες, τα σούπερ - μάρκετ, τις καφετερίες κι άλλα

μαγαζιά, υπάρχει μια μεγάλη έκταση που μέσα της, ένα μεγάλο συγκρότημα κτιρίων από μπετό και κάγκελα, μαρτυρεί έναν άλλο κόσμο απ' αυτόν που υπάρχει γύρω.

Βρίσκονται: Οι δικαστικές φυλακές Κορυδαλλού, που είναι για τους άντρες κρατούμενους. Μέσα σ' αυτές ένα τμήμα τους λειτουργεί σαν φυλακές ανηλίκων αρρένων. Δίπλα το ψυχιατρείο κρατουμένων, το νοσοκομείο κρατουμένων που ονομάζεται «ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ» και οι γυναικείες φυλακές, λίγο πιο πέρα.

Δίπλα από τα κλειστά διαμερίσματα των πολυκατοικιών, για τους κατοίκους τους οι φυλακές είναι τόσο μακριά και τόσο κοντά! Αν τους ρωτήσει κάποιος προς τα πού είναι, θα δείξουν αμίλητοι με το δάχτυλο προς την κατεύθυνση που βρίσκονται. Αν τους ρωτήσει αν άκουσαν για κάποια εξέγερση κρατουμένων θα του πουν πως δεν άκουσαν τίποτα και απορημένοι θα ρωτήσουν.

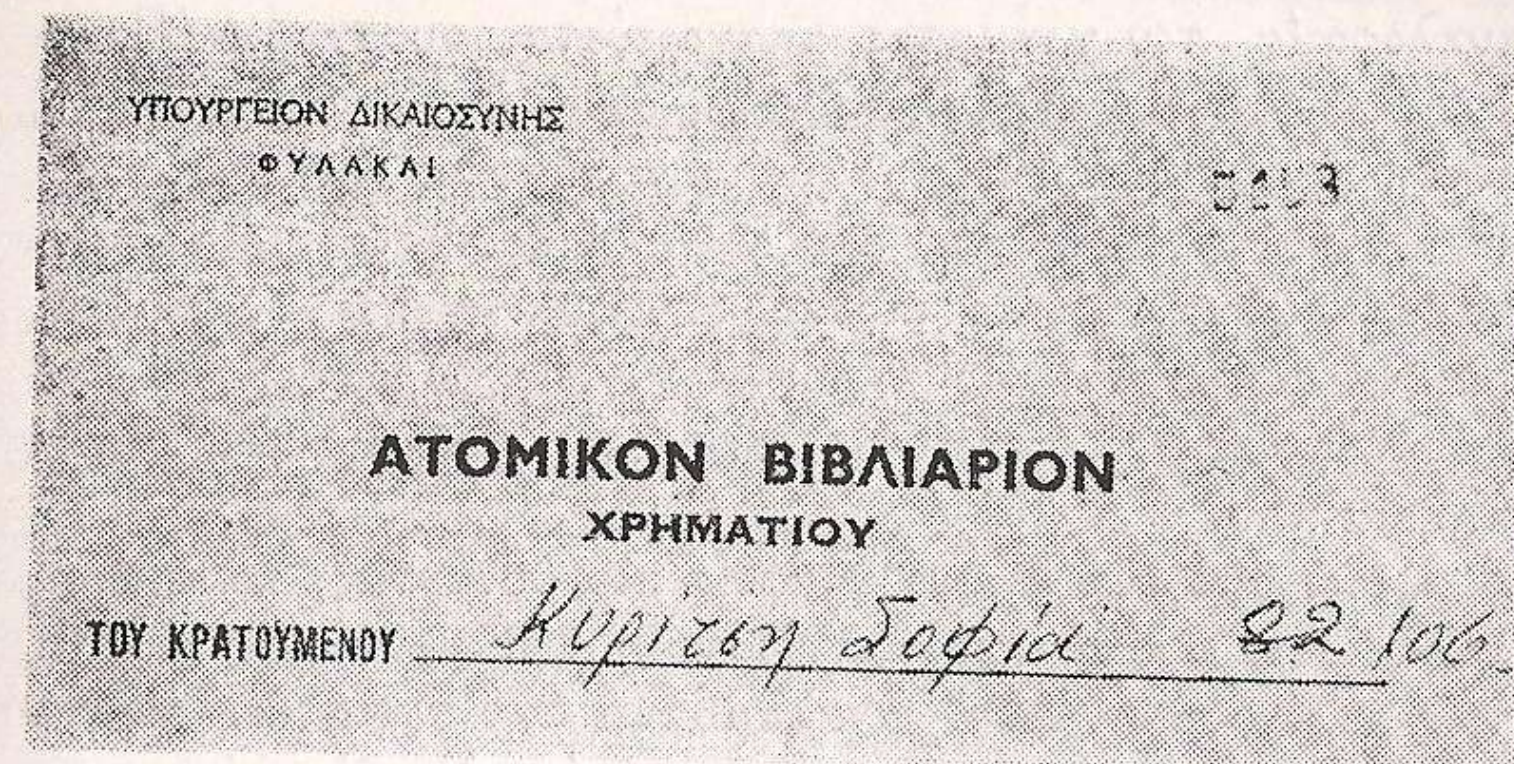
—Συνέβη κάτι τέτοιο;

Κάποιος άλλος είναι πιθανό να ζητήσει να φύγουν οι φυλακές από την περιοχή τους «γιατί κινδυνεύουν απ' αυτούς τους εγκληματίες και δεν ξέρεις καμιά φορά τι γίνεται».

Πάντως ένας μεγάλος αριθμός φυλάκων μένει σ' αυτή την περιοχή γιατί τους βολεύει για την δουλειά τους στις γειτονικές φυλακές. Όλα τα μαγαζιά τριγύρω απ' τις φυλακές, καφενεία, μπακάλικά και σούπερ - μάρκετ, έχουν οικονομικό όφελος απ' αυτές. Συγγενείς κρατουμένων, φυλακές, γιατροί, νοσοκόμοι, φωνίζουν απ' αυτούς, αφήνοντάς τους ένα καθημερινό κέρδος.

Καθημερινοί μικροκλέπτες οι ίδιοι, εν δυνάμει βιαστές, μικροαπατεώνες, εκπορνεύόμενοι στον κάθε κοινωνικά κι οικονομικά ανώτερό τους χωρίς αξίες κι ενδοιασμούς, κατηγορώντας τους για όλα όσα οι ίδιοι κάνουν, προσπαθώντας να πείσουν τους εαυτούς τους για την αθωότητά τους.

Έξω απ' την πόρτα των Γ.Φ.Κ., χτυπώντας το κουδούνι της φυλακής, μισανοίγει ένα μικρό παραθυράκι ενσωματωμένο στην πόρτα. Από κει ο θυρωρός κοιτώντας με καχύποπτο βλέμμα, λες και θέλει να προστατέψει την ιδιοκτησία

Το βιβλιάριο όπου γράφονται από το λογιστήριο, οι καταθέσεις κι οι αναλήψεις χρημάτων.

του από κάποιον πιθανό εισβολέα, ρωτά τι θέλεις. Αναλόγως την απάντηση και την κρίση του, ανοίγει.

Μπαίνοντας βρίσκεσαι σ' ένα μεγάλο χώρο που λειτουργεί σαν προθάλαμος. Δεξιά ένας διάδρομος που βγάζει στα γραφεία, γραμματεία, γραφείο διευθυντού, λογιστήριο κλπ.

Αριστερά ένας άλλος διάδρομος οδηγεί στις αίθουσες επισκεπτηρίων συγγενών και δικηγόρων, το αρχιφυλακείο κι άλλα δωματιάκια.

Από τον προθάλαμο μπροστά σου υπάρχει μια μεγάλη και φαρδιά ξύλινη πόρτα. Οι φρουροί - μπάτσοι, όταν φέρνουν κάποια νέα κρατούμενη, την παραδίνουν στις φυλάκισσες στον προθάλαμο κι εκεί τελειώνει η δικιά τους δικαιοδοσία. Από κει και πέρα σ' αναλαμβάνουν οι φυλάκισσες των φυλάκων. Παίρνουν τα χρήματα που έχεις επάνω σου και τα καταθέτουν στο λογιστήριο. Ένα καινούργιο όνομα προστίθεται στο λογιστικό τους βιβλίο, που αντιστοιχεί στον αριθμό βιβλιαρίου λογαριασμών, που αργότερα θα δώσουν στην νέα κρατούμενη. Σ' αυτό βλέπεις τις καταθέσεις που βάζουν οι συγγενείς σου. Επίσης γράφονται οι αναλήψεις που κάνει η φυλακή όταν η κρατούμενη κάνει παραγγελία για αγορά τροφίμων ή άλλων επιτρεπτών ειδών. Η

κυκλοφορία του χρήματος απαγορεύεται αυστηρά. Όταν μετά από χρόνια αποφυλακίζεσαι, σου δημιουργεί περίεργες εντυπώσεις το ότι έχεις χρήματα πάνω σου. Είναι περίπου, το αίσθημα ενός παιδιού που ξαφνικά βρίσκεται με χρήματα στα χέρια. Μόλις περνάς την ξύλινη πόρτα αρχίζεις πια να αισθάνεσαι το περιβάλλον της φυλακής, με τα κιγκλιδώματα, τις πτέρυγες, το κεντρικό μαγειρείο, την εκκλησία κλπ.

Πίσω από ένα ξύλινο γραφείο που συναντάς, κάθεται η φυλάκισσα με την χαρακτηριστική μπλε - σκούρα ρόμπα των φυλακισσών. Αυτή αναλαμβάνει την σωματική έρευνα καθώς και την έρευνα των αποσκευών. Σχεδόν μόνιμα, η σωματική έρευνα είναι εξευτελιστική. Όχι, βέβαια, γιατί φροντίζουν να βρουν μην έχεις τίποτα απαγορευμένο από τον κανονισμό της φυλακής. Αλλά για να σου δείξουν ότι τώρα δεν είσαι τίποτα εκεί μέσα, κι όποτε θέλουν, μπορούν να σ' εξευτελίσουν.

Απ' το σημείο αυτό του γραφείου μια καγκελόπορτα σε χωρίζει από το κυρίως εσωτερικό της φυλακής. Διακρίνεις ένα φαρδύ και μακρύ διάδρομο. Στο τέλος του διαδρόμου βρίσκεται η μικρή εκκλησία της φυλακής.

Αριστερά ο χώρος του επισκεπτηρίου απ' την μεριά των κρατούμενων. Αλλά ας εξηγήσω πώς συμβαίνει αυτό. Το μεγάλο δωμάτιο του επισκεπτηρίου χωρίζεται στη μέση από διπλή σίτα (διχτυωτό σύρμα) κι έτσι ο κρατούμενος την ώρα του επισκεπτηρίου, βρίσκεται απ' την μέσα μεριά κι ο επισκέπτης απ' την έξω.

Το δωμάτιο για επισκεπτήριο των δικηγόρων, χωρίζεται κι αυτό στην μέση μ' ένα μακρόστενο τραπέζι.

Δεξιά βρίσκεται το υπόγειο που είναι η αποθήκη των φυλακών. Εκεί φυλάσσονται, τα παραβάν, τα κρεβάτια, καραβάνες κι άλλα τέτοια είδη. Η μεγάλη σιδερένια πόρτα του υπογείου, βγάζει κατευθείαν στον κεντρικό δρόμο μπροστά από τις φυλακές και μάλλον από εκεί ξεφορτώνονται τα υλικά της αποθήκης.

Μόλις τελειώσει η έρευνα, με την φυλάκισσα μαζί περ-

νάς την καγκελωτή πόρτα που μένει τις περισσότερες ώρες κλειστή.

Διασχίζοντας τον μεγάλο διάδρομο, αριστερά είναι το μαγειρείο, μια κλειστή αίθουσα, κι αριστερά δεξιά οι πόρτες που οδηγούν στις πτέρυγες. Κάθε πτέρυγα έχει δυο ορόφους κι ένα ημιυπόγειο. Ο προνομιακός όροφος, είναι πάντα ο τρίτος. Όλες οι κρατούμενες θα θέλανε ένα κελλί στον τρίτο όροφο γιατί έχει μεγαλύτερη ορατότητα. Από ορισμένα κελλιά του, μπορείς να δεις τον δρόμο έξω απ' τις φυλακές, με τ' αυτοκίνητα και τους ανθρώπους. Φαντάζεται την κοινωνία που συνεχίζει τον ρυθμό της και χωρίς εσένα.

Οι γυναικείες φυλακές έχουν μόνο τρεις πτέρυγες. Μπορούμε να πούμε πως δεν είναι πολύ μεγάλες. Δεν είναι μεγάλος όμως κι ο αριθμός των γυναικών κρατουμένων, όλης της Ελλάδας. Το 1978 ήταν γύρω στις 82 - 85 κρατούμενες, το 1981 ήταν γύρω στις 120.

Το '78 λειτουργούσε μόνο η μια πτέρυγα κι οι άλλες σπάνια, χρησιμοποιόντουσαν σαν πειθαρχικές για συνετισμό και συμμόρφωση κάποιας κρατούμενης στους κανόνες της φυλακής. Αυτούς τους κανόνες, τους ερμήνευε όπως ήθελε κι όπως την συνέφερε η κάθε αρχιφύλακας, υπαρχιφύλακας κλπ. Κι αυτό γιατί δεν υπήρχαν κανόνες συγκεκριμένοι και καταχωρημένοι σε κάποιο βιβλίο. Δεν υπήρχαν γραμμένοι πουθενά. Κάθε φυλακή εφαρμόζει το δικό της καθεστώς.

Μέσα σε τρία χρόνια, ως το '81 άνοιξαν και οι άλλες πτέρυγες, κατόπιν ιστορικών γεγονότων για την φυλακή. Στην αρχή μεταφέρθηκαν καινούργιες κρατούμενες κατηγορούμενες όπως κι εγώ για πολιτικά αδικήματα. Ύστερα από μια εξέγερση μεταφέρθηκαν κι άλλες κρατούμενες στις δυο αυτές πτέρυγες που το '79 ήταν κλειστές. Τέλος σε μια απ' αυτές μεταφέρθηκε το γυναικείο τμήμα του ψυχιατρείου κρατούμενων.

Κάθε όροφος έχει δυο θαλάμους κι οχτώ κελλιά, επίσης έχει ένα δωμάτιο κοινόχρηστο μ' ένα νεροχύτη και μια συσκευή μαγειρέματος υγραερίου (πετρογκάζ), για να μπο-

ρούν οι κρατούμενες να ψήνουν καφέ, τσάι κι άλλα ροφήματα. Ακόμη υπάρχουν τα κοινόχρηστα μπάνια. Εκεί δυο φορές την εβδομάδα, που έχει ζεστό νερό, έχουν κι οι κρατούμενες την ευκαιρία να κάνουν ένα μπάνιο και να πλύνουν τα άπλυτα ρούχα που έχουν μαζέψει.

Φυσικά πριν έρθω σ' αυτή την φυλακή, δεν είχα μια εικόνα του εσωτερικού της, με τους περίπλοκους διαδρόμους, τις πόρτες, τα δωμάτια, τα κελιά, τις πτέρυγες κλπ. Ένωσα χαμένη μέσα σ' αυτόν τον μπερδεμένο χώρο. Πέρασε καιρός μέχρι να μάθω να κινούμαι χωρίς να χάνομαι.

Μετά την έρευνα, οδηγούμαι στην ανοιχτή πτέρυγα, που θα γινόταν ο χώρος μου, η καινούργια κοινωνία μέσα στην οποία θα ζούσα από δω και πέρα.

Εκεί μέσα σ' ένα άλλο δωμάτιο, μου παραδώσανε αυτά που προσφέρει η φυλακή. Ένα στρώμα, τρεις κουβέρτες, ένα ζευγάρι σεντόνια, μαξιλάρι, μια τσίγκινη καραβάνα, ένα κουτάλι. Μια κρατούμενη με βοήθησε να τ' ανεβάσω στον γ' όροφο, που κανονίσανε να βρίσκεται το κελί μου. Ένα κελί μ' ένα νιπτήρα, μια λεκάνη τουαλέτας κι ένα κρεβάτι. Ποτέ στην ζωή μου μέχρι τότε δεν αισθάνθηκα τόσο χαμένη και μόνη. Ζητώντας μια επικοινωνία, ρωτώ την κρατούμενη.

—Πώς σε λένε;

—Ελπίδα. Για σένα, διαβάσαμε στις εφημερίδες και σε περιμέναμε, μου απαντά. Νιώθω έκπληκτη. Υπήρχαν λοιπόν άνθρωποι που με περιμένανε να μπω στην δικιά τους κοινωνία; Αυτό ήταν κάτι που μ' έκανε να μην αισθάνομαι πια τόσο μόνη. Την ρωτώ αν ήξερε να μου πει πώς θα μπορούσα να κάνω ένα μπάνιο. Με συμβουλεύει να ζητήσω απ' την φυλάκισσα να μου ανάψει το θερμοσίφωνο. Πάντως, όπως και νάχει, αυτή δεν μπορεί να κάνει τίποτα. Τα λόγια της είναι μετρημένα και πιστεύω πως είναι λίγο φοβισμένη. Όταν πλησιάζει η φυλάκισσα σταματά να μιλά.

Μένω μόνη μέσα στο κελί που θα γίνει αναγκαστικά το καινούργιο μου σπίτι. Κοιτάζω τους άσπρους τοίχους του, το παράθυρο με τα κάγκελα, και σκέφτομαι πόσες κοπέ-

λες, πόσες γυναίκες πριν από μένα κάνανε αυτόν τον μικρό χώρο σπίτι τους. Κρυμμένα εκεί μέσα, όνειρα, σκέψεις, ελπίδες και μίσση, ανθρώπινες ιστορίες, ανθρώπινες υπάρξεις, άτομα του κοινωνικού συνόλου που πέσανε στα χέρια μιας εγκληματικής και σαδιστικής δικαιοσύνης.

Με ποιά λογική υπάρχουν μερικοί που κρίνουν τους άλλους και τους επιβάλλουν κάθε είδους στερήσεις και βασανιστήρια; Με ποιά λογική μπαίνουν εγκάθετοι στην ιεραρχία οποιουδήποτε κοινωνικού συστήματος σαν οι πιο αγνοί, οι πιο αθώοι και πιο αλάνθαστοι, αυτοί οι εγκληματίες δικαστές, εισαγγελείς κλπ. που είναι υπεύθυνοι ο καθ' ένας τους για εκατοντάδες ανθρώπους κακοποιημένους και στερτημένους, κάτω από τις τιμωρίες που τους επιβάλλουν; Γιατί αν ο ένοχος βαρύνεται για μια πράξη, για το αδίκημα που διέπραξε, οι δικαστές βαρύνονται για πολλά αδικήματα, με την ευκολία που καταδικάζουν τόσο κόσμο καθημερινά.

Μίζεροι, διεστραμμένοι και κομπλεξικοί, οι παράγοντες της δικαστικής εξουσίας διαπράττουν οι ίδιοι τα αδικήματα που αποδίδουν στους συλληφθέντες, που οδηγούνται μπροστά τους, καλυπτόμενοι από το αξίωμά τους και τους δικούς τους νόμους, που δεν πιάνουν ποτέ τους ίδιους. Κι αυτό το λένε δικαιοσύνη.

Θα ήταν τρελό να πίστευε κανείς ότι είναι τόσο αγνοί κι αθώοι. Αυτή είναι η δικαιοσύνη. Η αποθέωση του παραλογισμού και του εγκλήματος.

Η πρώτη μου ημέρα στις φυλακές είναι πλημμυρισμένη από σκέψεις, εντυπώσεις, ανάμικτα αισθήματα και καινούργια πρόσωπα. Το κάθε ένα με την δική του προσωπικότητα και ιστορία, μέχρι να κλειστεί μέσα σ' αυτό το κτιριακό κατασκευάσμα. Μια απ' τις κοπέλες με συμβούλεψε να καλύψω μ' ένα σκοτεινόχρωμο χαρτί την λάμπα του κελιού μου, γιατί μένει πάντα αναμμένη, όπως και στ' άλλα κελιά. Βρήκαμε ένα χαρτί και την καλύψαμε προσωρινά, έτσι ώστε το φως να μην είναι πολύ έντονο.

Με τις καινούργιες μου φίλες, περάσαμε μαζί τρία χρόνια, κάναμε όσο το δυνατόν πιο ευχάριστη την συμβίωσή μας, παρ' όλη την βαρβαρότητα της φυλακής, και φτιάξαμε την δική μας κοινότητα.

Ο κεντρικός διάδρομος των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Ι σ ό β ι α

Έρχονται οι ημέρες του επισκεπτηρίου κι η Αμαλία βρίσκεται σε αναταραχή. Δεν έχει και κανένα νέο για την καινούργια της αίτηση για χάρη. Την κατέθεσε πριν έξη μήνες, μα όσο και να ρωτάει για το τι απέγινε, τι απόφαση πάρθηκε, της απαντάνε στερεότυπα: «Δεν έχουμε κανένα νέο, είναι νωρίς ακόμη, αυτά τα πράγματα αργούν».

Και μέσα στην αγωνία της για την χάρη την κάλεσε μια ημέρα, μια από τις τρεις κοινωνικούς λειτουργούς της φυλακής, να πάει στο γραφείο της. Αναρωτήθηκε τότε τι να την ήθελε η «κυρία Κοσμίδου», έτσι ήθελε να την φωνάζουν. Βλέπεις οι κοινωνικές λειτουργοί, εκτός από το επαγγελματικό αξίωμά τους, έχουν και το κοινωνικό, και είναι κυρίες, ενώ η Αμαλία δεν είναι τίποτα άλλο από μια κρατούμενη, μια φυλακισμένη, δεν έχει αξιοπρέπεια, δεν έχει τίποτα. Σκέφτονταν τι να την ήθελε. Αυτή δεν είχε ποτέ στενές σχέσεις με το γραφείο της κοινωνικής υπηρεσίας. Άλλωστε όποτε την πλημύριζε η αγανάκτηση, περνούσε έξω από το γραφείο τους, που ήταν στον όροφο που ήταν το κελλί της, και τους φώναζε την αγανάκτησή της. Κατέληξε στο συμπέρασμα πως θα είναι για την αίτηση χάριτος. Κανένα απορριπτικό θα της ανακοινώανε πάλι.

Και τελικά πήγε. Μια ώρα την κρατούσαν μέσα στο γραφείο και διασκέδαζαν με τις συναισθηματικές εκδηλώσεις της Αμαλίας.

Η αιτία που την καλέσανε ήταν η επίσκεψη της κόρης

της, που είχε να την δει χρόνια. Αυτό το μικρό κοριτσάκι, που της το πήρανε όταν ήταν μόλις τριών χρονών, κι από τότε δεν το ξαναείδε, σήμερα δεν είναι πια το ανυπεράσπιστο παιδάκι που άφησε η Αμαλία.

Την κρατούσανε μια ώρα μες' το γραφείο τους λέγοντάς της για τα πεθερικά της μεγάλης κόρης της, για τον άντρα της και άλλα τέτοια. Μια κοινωνική λειτουργός, αν θέλει να έχει επιτυχία στην δουλειά της, πρέπει να κατέχει την τέχνη του ψαξίματος στην ζωή των άλλων. Η ίδια η ειδικότητα της δουλειάς είναι μόνο αυτή, να χώνουν την μύτη τους παντού, να μαθαίνουν τα πάντα γύρω από την ζωή του ατόμου που έχουν στα χέρια τους, να μπαίνουν στην προσωπική του ζωή και αναλόγως να κρίνουν και να ρυθμίζουν, κατά τα γούστα τους, την σχέση που πρέπει να έχουν τα πιο αγαπητά σου πρόσωπα με σένα τον έγκλειστο, τον κρατούμενο.

Και σ' αυτή την περίπτωση, εισχωρήσανε στην ζωή της μεγάλης κόρης της Αμαλίας. Πηγαίνανε στο σπίτι της, να ελέγξουνε, και καλά για να την προστατέψουνε, το πώς ζει, τι παρέες κάνει, τι σπίτι έχει κι ό,τι έχει σχέση με την προσωπική της ζωή.

Θα το λέγαμε υπέρβαση καθηκόντων αυτό; Όχι γιατί αυτή είναι η δουλειά τους, να ελέγχουν, όπως είπαμε, ό,τι έχει σχέση με τον κρατούμενο.

Αυτές τις ημέρες της αναμονής του επισκεπτηρίου, μια ολόκληρη ζωή ξετυλιγόταν μες' στο μυαλό της Αμαλίας. Πλησιάζει τα 19 χρόνια κλεισμένη στις φυλακές. Πρώτα, στις φυλακές Αβέρωφ, μετά, όταν τις καταργήσανε, στις φυλακές Κορυδαλλού, τρία άτομα μπήκανε μέσα γι' αυτόν τον φόνο. Αυτή, η θεία της κι ένας ξάδελφός της. Η θεία της πέθανε στις φυλακές Αβέρωφ, ο ξάδελφός της δεν έχει πολλά χρόνια που βγήκε, κι αυτή ισόβια. Και τα ισόβια είναι μια ποινή χωρίς ορισμό χρόνων. Γι' αυτό όταν πια κάνεις μια αίτηση χάριτος είσαι στην διάθεση πρώτα των μελών του συμβουλίου των φυλακών, που αποτελείται από την διευθύντρια, την κοινωνική υπηρεσία, την γιατρό και

την αρχιφύλακα. Τον τελευταίο λόγο τον έχει ο πρόεδρος της δημοκρατίας που παρακαλάς να αξιώσει να βάλει αυτή την περίφημη υπογραφή του, με την δήλωση της συγκατάθεσής του να πάρεις την χάρη.

Η Αμαλία θυμάται:

«Σ' εκείνο το μικρό χωριό της Ναυπάκτου δεν ήξερα τίποτα άλλο, εκτός από τα χωράφια και τους δρόμους του χωριού. Δούλευα στα χωράφια με τους συγγενείς μου. Πόσο μου έχει λείψει, όλα αυτά τα χρόνια, η αίσθηση της αλλαγής που προσφέρει η κάθε εποχή! Θυμάμαι σ' αμπέλια, τον τρύγο, το εποχιακό μάζεμα των καρπών.

Εκεί στο χωριό μου, καταλάβαινες κι αισθανόσουν τις εποχές μέσα από την ανάπτυξη των φυτών που έσπερνες. Θυμάμαι την φρέσκια μυρωδιά που άφηναν τα πρωτοβρόχια, καθώς βρέχανε το ξερό χώμα. Πάντα μ' άρεσε να βρίσκομαι στην άπλα των χωραφιών να αισθάνομαι την φύση, και να αναπνέω καθαρό αέρα. Όταν βγω, πάλι στο χωριό μου θα πάω να ζήσω. Σε τέτοιο περιβάλλον γεννήθηκα κι όλες μου τις όμορφες αναμνήσεις τις έχω απ' αυτό.

Με παντρέψανε με προξενιό. Στα χωριά ξέρεις πως είναι οι παραδόσεις που ακόμη κρατιούνται. Είναι καταστροφικό για τις κοπέλες, πολλές φορές, να παντρεύονται με ανθρώπους που δεν τους ξέρουν. Μετά τον γάμο τις κλείνουν σ' ένα σπίτι, μικρές κάνουν παιδιά, αλλά ασχολούνται και με τα χωράφια. Δουλεύουν τόσο πολύ! Κι είναι αναγκασμένες να συνηθίσουν τον άνθρωπο αυτόν που έχουν δίπλα τους κι έχει τόσα δικαιώματα πάνω τους.

Στην αρχή η ζωή με τον άντρα μου ήταν ήρεμη, φαινόταν καλός και σκεφτόμουνα ότι γρήγορα θα συνηθίσω και θα φτιάξουμε μια καλή οικογένεια. Προτού όμως κλείσουμε ένα χρόνο γάμου, άρχισε να δείχνει πόσο παλιάνθρωπος ήταν. Σχεδόν πάντα μεθυσμένος, ανίκανος τις περισσότερες φορές να δουλέψει, δούλευα εγώ για να τα φέρομε βόλτα. Μεθούσε και ξέσπαγε όλη του την ζήλεια και το μίσος πάνω μου. Ήμουνά έγκυος, αλλά δεν τον εμπόδιζε η εγκυμοσύνη μου να μου φέρεται άσχημα. Παλιά, άκουγα πολλές

ιστορίες παρόμοιες για το κακό φέρσιμο συγχωριανών μου στις γυναίκες τους. Στα χωριά όλα μαθαίνονται. Δεν πίστευα πως θα πάθαινα κι εγώ τα ίδια. Είχα αρχίσει να πιστεύω και να φοβάμαι τις απειλές του, γι' αυτό πολλές φορές έφευγα, πήγαινα στο πατρικό μου σπίτι. Αυτός ερχόταν και ζήτηγε να γυρίσω. Αδέλφια δεν είχα, αναλάμβαναν οι γονείς μου, οι θείοι μου και τα ξαδέλφια μου, σαν προστάτες μου, ώστε να του ζητήσουν να μη μου ξαναφερθεί έτσι, αλλιώς να χωρίσω, να μην με ξαναζητήσει. Μετα πολλά ξαναγύριζα. Οι άνθρωποι του χωριού είναι σκληροί και απάνθρωποι. Η άσχημη ζωή τους, η αμορφωσιά κι οι παραδόσεις, τους κάνουν χωρίς αισθήματα και λογική. Θα λέγανε πολλά για μια γυναίκα που εγκαταλείπει τον άντρα της. Κι εγώ πάλι, αναθρεμμένη μ' αυτές τις αντιλήψεις, δεν ήξερα τι να κάνω. Τα κορίτσια δεν μπορούν να διαλέξουν την ζωή τους δεν τ' αφήνουν. Κι έτσι εξαρτώνται από τον άντρα που θα τους δώσουν. Πολλές φορές έριχνα το φταίξιμο στους γονείς μου, γιατί με παντρεύανε μ' αυτό τον άνθρωπο.

Γεννήθηκε κι η πρώτη μου κόρη τώρα δεν ήμουν μόνη. Είχα και την φροντίδα του παιδιού μου. Δε σου κρύβω με λύπησε που γεννήθηκε κορίτσι. Δεν ήθελα να υποφέρει όπως εγώ.

Πάντα αυτός δεν έδινε σημασία στο παιδί του. Η ζωή μου, συνεχιζόταν όπως και πρώτα. Σκληρή δουλειά στα χωράφια και στο σπίτι κι' ελλείψεις πολλές. Το γάλα, το φαγητό, συχνά ήταν λίγο και λείπανε από το τραπέζι.

Δεν πέρασε πολύς καιρός κι ήμουν πάλι έγκυος. Οι φασαρίες συνεχίζονταν, ήταν κάτι μόνιμο. Μια ημέρα που μ' έδερνε πάλι, κι ας ήμουν έγκυος, για να γλυτώσω, πήρα την κόρη μου στην αγκαλιά και πήγα στην χωροφυλακή του χωριού. Κλαίγοντας τους είπα τι τραβάω και τους παρακάλεσα να κάνουν κάτι. «Έχω απελπιστεί, φοβάμαι», τους φώναξα. Αυτοί μου είπαν να γυρίσω πίσω και θα του μιλούσανε. Δεν μπορούσα να καταλάβω. Αυτό ήταν όλο που

μπορούσε να κάνει η αστυνομία; Αργότερα είδα τι μπορούσε να κάνει.

Στη δίκη μου, ούτε καν ήρθαν να καταθέσουν για εκείνη την ημέρα που πήγα σ' αυτούς. Στείλανε μόνο κάτι άλλους για να με κατηγορήσουν για τον φόνο.

Ξαναγύρισα στους γονείς μου, έκαστα πολλές ημέρες μαζί τους. Κι αυτός, συνέχεια ερχόταν για να με πάρει πίσω. Έκανε φασαρίες. Για άλλη μια φορά ξαναγύρισα, αφού μου υποσχέθηκε ότι θα σταματήσει να έχει αυτόν τον άσχημο χαρακτήρα. Κι έτσι πέρασε πολύς καιρός, τα παιδιά μου μεγάλωναν. Στερημένα σαν παιδιά, τους λείπανε πολλά, όμως τι να έκανα; Τους πρόσφερα ό,τι μπορούσα. Τ' αγαπούσα και τ' αγαπάω πάρα πολύ, ήθελα να τα δω να μεγαλώνουν ευτυχισμένα και να μην υποφέρουν όπως εγώ. Πόσο υπέφερα όταν μου τα πήρανε, μόλις με συλλάβανε. Τα στερήθηκα, όλα αυτά τα χρόνια. Πόσες φορές έκλαψα, γιατί μου λείπανε. Κι ύστερα, σκεφτόμουν πως κάποτε θα έβγαινα από εδώ μέσα και θα ζούσα πάλι μαζί τους.

Όμως, αυτά πώς να σκέφτονται για μένα, τι άραγε τα μαθαίνανε να σκέφτονται;

Απ' τους γονείς μου ζητούσα να πηγαίνουν να τα βλέπουν και να μου λένε τα νέα τους. Πήγαινα, σ' αυτές, τις κοινωνικές λειτουργούς και τους ζητούσα να πάνε, να δούνε τα παιδιά μου, εκεί στα ιδρύματα που τα είχαν κλεισμένα. Ήθελα να κάνω κι από εδώ μέσα κάτι γι' αυτά. Ό,τι μπορούσα. Έπλεκα και πουλούσα τα πλεκτά μου στις ίδιες τις κοινωνικές λειτουργούς και στις φυλάκισσες, που ποτέ δε τα παίρνανε στην κανονική τους τιμή. Πάντα δίνανε λιγότερο απ' την αξία τους. Έδιναν, λοιπόν, στους γονείς μου λίγα χρήματα να τα πάνε στα παιδιά, για ένα μικρό δώρο κι από μένα.

Όλες αυτές εδώ μέσα στη φυλακή, που θέλουν να τις λέμε υπάλληλες, εκτός των μεγάλων μισθών που παίρνουν σαν ανθρωποφύλακες (άλλωστε όλη μέρα κάθονται στις καρέκλες τους και παχαίνουν), εκμεταλλεύονται εμάς τις κρατούμενες που δεν έχουμε δικαιώματα, ούτε καν τα προ-

νόμια των εργαζομένων. Αλλά κι εμείς δουλεύουμε, δεν είμαστε άχρηστες. Από μας ιδιαίτερα τις ισοβίτισσες βγάζουν πολλά. Αργότερα βρέθηκε μια εμπόρισα έξω απ' την φυλακή κι αγόραζε αυτή, τα χειροτεχνήματά μου. Πληρώνουν καλλίτερα, αλλά και πάλι τα λεφτά ήταν λίγα.

Μια φορά ένιωσα ότι τα πράγματα με τον άντρα μου έφτασαν μέχρι εδώ, ό,τι άντεξα, άντεξα. Δε μπορούσα άλλο. Όπως τις άλλες φορές έτσι και τώρα πήρα τα παιδιά μου κι έφυγα. Πήγα στους γονείς μου. Είχα πάρει την απόφασή, δε θα ξαναγυρνούσα.

Ήταν καλοκαίρι κι η δουλειά με σήκωνε από το κρεβάτι τα χαράματα και με μικρές διακοπές κρατούσε μέχρι το σούρουπο. Γυρνάγαμε τότε όλοι στα σπίτια μας. Εγώ γυρνούσα με την θεία μου και τον γιό της, τον ξάδελφό μου. Καθώς γυρνούσαμε, μια απ' αυτές τις φορές, φανερώθηκε ο άντρας μου κι άρχισε, να φωνάζει, να με ξεφτυλίζει: Ήταν μεθυσμένος.

Πήγε να με τραβήξει, οι άλλοι πέσανε πάνω του για να μ' αφήσει κι εγώ πάλευα προσπαθώντας να ξεφύγω. Τσακωμός, φασαρία. Απειλούσε να με σκοτώσει, το πρόσωπό του αγριεμένο, φαινόταν σαν κτήνος. Μια μεγάλη πέτρα άρχισε για να γίνει, ό,τι έγινε. Δεν έχει σημασία ποιος την έριξε. Πάντως εμείς μπήκαμε στη φυλακή. Η δίκη μας έγινε χωρίς να την καταλάβω. Δεν είχαμε ξανά ανακατευτεί με τα δικαστήρια δε ξέραμε απ' αυτά. Δε μπορούσαμε να ελέγξουμε γιατί μας στηρίζουνε αυτή την κατηγορία. Είμαστε χωριάτες, πολλά γράμματα δεν ξέραμε, νιώθαμε φόβο. Είπαμε την αλήθεια. Ήταν ατύχημα. Η κακιά ώρα, που δεν την περιμένεις, αλλά μπορεί να συμβεί στον καθένα.

Και μετά σκεφτόμουν: Αν μ' είχε σκοτώσει αυτός θα βάζανε πάλι τρεις ανθρώπους στη φυλακή; Όλα αυτά που έζησα μαζί του ήταν λογικά και σωστά;

Έπρεπε να ζήσω όλη μου την ζωή σε τέτοιες συνθήκες; Να τις υπομένω και να μην έφευγα; Όλη μου η ζωή μ' ένα συνεχή φόβο; Και μαζί μ' εμένα να ταλαιπωρούνται και τα παιδιά μου; Την ημέρα που το δικαστήριο μας καταδίκασε,

έδωσε την έγκρισή του και τις ευλογίες του να φέρονται όλα τα παλιοτόμαρα όπως ο άντρας μου. Τον δικαιώσανε σαν άγιο και καταδίκασανε εμένα σαν εγκληματία.

Από κει και πέρα άρχιζα μια καινούργια ζωή στις φυλακές. Μπήκα 22 χρονών. Οι φυλακές Αβέρωφ, ήταν παλιές κι άθλιες, από πλευράς συνθηκών διαβίωσης, με κατσαρίδες και ποντίκια και υγρούς τοίχους.

Εκεί μέσα μεγάλωσα, σ' ένα θάλαμο μ' άλλες κρατούμενες κι η κάθε μια είχε τις δικές της παραξενιές και δημιουργούσε επιπλέον προβλήματα. Αυτά συμβαίνουν πάντα στην καταναγκαστική συμβίωση. Υπήρχε όμως κι η κοινή συνεννόηση που κι αυτή είναι αποτέλεσμα της φυλακής. Εγώ από τότε ήμουν κλειστή στον εαυτό μου, δε μπορούσα να είμαι αλλιώς. Γιατί να χαίρομαι; Γιατί να μιλάω για δικά μου πράγματα; Η καθεμιά είχε τα δικά της. Μου φαίνονταν τόσο απάνθρωπα όλα! Τότε έμαθα σε τι κόσμο ζούσα.

Κάποια εποχή οι αρχές της φυλακής κι ο ψυχίατρος προσπαθούσαν να με πείσουν να μπω σε ψυχιατρική παρακολούθηση. Κι όλα αυτά χωρίς να πάω εγώ ποτέ στον ψυχίατρο να παραπονεθώ για τίποτα. Τι θέλανε λοιπόν; Να τα βλέπω όλα φυσιολογικά και να μην αντιδρώ; Να βλέπω την πρώην φυλάκισσα των φυλακών που είχε οδηγήσει στο εκτελεστικό απόσπασμα κρατούμενες με θανατική ποινή και που τώρα είναι ντυμένη καλόγρια και περιφέρεται στους διαδρόμους, να την βλέπω και να της μιλάω σαν να είναι ο καλλίτερος άνθρωπος; Να της μιλάω για τα δικά μου, περιμένοντας κατανόηση;

Δεν ήμουν τρελή για να το κάνω.

Η διατροφή ήταν όχι απλά χάλια, αλλά η χειρότερη που υπήρχε. Φακές, φασόλια, ρεβύθια, μ' ελάχιστο λάδι και μετρημένες ελιές για κάθε κρατούμενη. Όλα αυτά με κάνανε να αρρωστήσω απ' το στομάχι μου, με στείλανε στο νοσοκομείο κι εκεί έκανα εγχείριση στομάχου. Μου αφαιρέσανε ένα μέρος, έτσι μου είπαν.

Την ίδια εποχή αυτή η σημερινή καλόγρια, που σίγουρα στην κόλαση θα πάει, είχε ένα γάτο και τον τάζιζε επιδει-

κτικά μπροστά μας ψητό κρέας και τα καλλίτερα φαγητά. Ήταν αυτή, που πάντα φρόντιζε να μας βασανίζει και να μας μιλά με τον χειρότερο τρόπο! Ένα τέρας ντυμένο καλόγρια. Από τα «καλά» που έκανε την βλέπεις τώρα να έχει χάσει την όρασή της σχεδόν τελείως. Ούτε η εγχείριση που έκανε στο Λονδίνο δεν της ξανάφερε τη χαμένη της όραση.

Εμείς, οι ισοβίτισσες, ξέροντας πως εξαρτιόμαστε περισσότερο, από τις άλλες κρατούμενες, από την «καλή θέληση» των αρχών της φυλακής, δεν παραπονιόμαστε ποτέ, γινόμαστε πιο παθητικές απέναντι στα τόσα που μας κάνουν. Προσπάθησα ν' αποφύγω αυτή την κακομοιριά κρατώντας μια ουδετερότητα χωρίς να έχω την ελάχιστη βρώμικη συνεργασία μαζί τους. Το καταφύγιό μου ήταν το κελλί μου κι ο αληθινός εαυτός μου φυλακισμένος εκεί μέσα.

Τι εννοώ βρώμικη συνεργασία; Όπως βλέπεις, πολλές κρατούμενες κάθε μέρα τρέχουν να αναφέρουν στις φυλάκισσες αυτά που γίνονται στη φυλακή κι έχουν ξεφύγει από την επιτήρησή τους. Πολλές φορές, επειδή διάφορα είδη τροφίμων απαγορεύονται εδώ μέσα, κρατούμενες που τόσα χρόνια έχουν στερηθεί απ' αυτά, προκειμένου να τα προμηθευτούν δίνουν στις φυλάκισσες ένα χειροποίητο τραπεζομάντηλο π.χ. για ένα κιλό αλεύρι που θα τους φέρουν. Από την τελευταία φυλάκισσα μέχρι την ανώτερη σε βαθμό κάνουν αυτή τη δουλειά.

Και η διευθύντρια το ξέρει κι όλοι το ξέρουν αλλά βλέπεις, επωφελούνται κι αυτοί σε πρώτη ευκαιρία. Είναι το σύστημα τέτοιο εδώ μέσα. Αλλά μήπως κι έξω στην κοινωνία δε συμβαίνουν αυτά; Το ρουσφέτι ήταν πάντα ένα μέσο για ν' αποκτήσεις κάτι. Δεν είμαστε ξεχωριστοί άνθρωποι, είμαστε η ίδια κοινωνία και μέσα στη φυλακή.

Όταν έρχεται κανένας δημοσιογράφος, σπάνια βέβαια, ισοβίτισσες στέλνουν να του μιλήσει. Ξέρεις γιατί; Γιατί φοβισμένες και κακόμοιρες απ' την τύχη τους, του λένε πως δεν έχουν κανένα παράπονο. Εσύ όλα αυτά τα βλέπεις κι όταν βγεις, πες την αλήθεια να την μάθει ο κόσμος.

Την άλλη που κάνει την μαγειρίσα στην κεντρική κου-

ζίνα, την ξέρουν όλες οι παλιές κρατούμενες. Παρ' ότι κι αυτή κρατούμενη, με την πονηριά της έπιασε αυτή τη δουλειά και θυμάμαι στο Αβέρωφ που μόνο απ' την κουζίνα επιτρέπανε να πάρουμε καφέ, όχι όπως τώρα απ' τον μπακάλη. Αυτή με την συνεργασία των φυλακισσών μας έκλεβε. Για ένα μπρίκι βάζανε μισή κουταλιά κι έτσι αποθηκεύανε ποσότητες. Οι φυλάκισσες τον πουλάγανε και μοιραζόντουσαν τα λεφτά το ίδιο γινόταν και με το λάδι. Εμείς αυτό το νεροζούμε το πληρώναμε σαν κανονικό καφέ.

Πάντα με την ελπίδα ν' αλλάξει κάπως ο νόμος για τα ισόδια και να βάλουν επιτέλους ένα χρονικό όριο, δουλεύαμε στα εργαστήρια της φυλακής. Όμως τόσες και τόσες κυβερνήσεις έχουν αλλάξει απ' τον καιρό που μπήκα μέσα. Καμία δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ για μας. Τα πρώτα χρόνια δούλευα κι εγώ, μα κάποτε κατάλαβα πως αδικώς έλπιζα και σταμάτησα να δουλεύω. Για τις άλλες ποινές η δουλειά πιάνεται γιατί αναλόγως την δουλειά κάθε μήνα σου αφαιρούν μέρες απ' την ποινή σου. Έστω και δέκα μέρες τον μήνα κάτι θα ήταν, αλλά με τις ισοβίτισσες δε συμβαίνει αυτό, αφού δεν έχουν μια ποινή, με 20 - 30 χρόνια τέλος πάντων. Από πού να μας αφαιρέσουν; Απ' την ζωή μας; Μέχρι πότε θα ζήσουμε;

Στα χρόνια που είμαι εδώ μέσα, ακούστηκε κάποτε για κάποιον νομοθέτη που ήθελε να ορίσει πόσα χρόνια πρέπει να είναι τα ισόδια. Μέχρι να φτιάξει το σχέδιο που θα πρότεινε και να πείσει τους άλλους γι' αυτό, πέθανε. Και τα ισόδια παραμένουν έτσι. Η ποινή μας, είναι εγκλεισμός για όλη μας την ζωή. Βέβαια, αυτό δεν εκτελείται ουσιαστικά, γιατί συνήθως στα 19 με 20 χρόνια παραμονής στις φυλακές, κάνεις αίτηση χάριτος που μπορεί να μην εγκριθεί αμέσως, αλλά ξανακάνεις και κάποτε εγκρίνεται. Είναι όμως η αβεβαιότητα κι ο φόβος που έχεις, γιατί κανείς και τίποτα δε σου εγγυάται την ελπίδα. Είναι κι η κατεστραμμένη σου ζωή. Όλα αυτά τα χρόνια μέσα, τα όνειρά σου, η διαλυμένη σου οικογένεια.

Δούλευα στις φυλακές Αβέρωφ στο υφαντουργείο. Εκεί

κρυφά φτιάξαμε κι αυτό το εργαλείο που βλέπεις και το λέμε μαχαίρι. Παίρναμε ένα κουτάλι, ισιώναμε την κοίλη επιφάνειά του και με πολλή υπομονή το ακονίζαμε στις άκρες του καλοριφέρ. Αυτό ήταν το μαχαίρι μας, προτού φτιαχτούν αυτά τα πλαστικά που αγοράζαμε απ' τον μπακάλη.

Δούλευα σκληρά και την δουλειά την κάνανε πιο σκληρή οι επιβλέπουσες φυλάκισσες. Για να σου δώσω ένα παράδειγμα, θυμάμαι: Μεγάλα τόπια υφάσματος που τα τακτοποιούσαμε το ένα πάνω στ' άλλο. Αφού τελειώναμε το βράδυ, μας ξαναφωνάζανε να τα σκορπίσουμε κάτω. Το άλλο πρωί, ξανά μας βάζανε να τα τοποθετήσουμε όπως πρώτα. Όπως βλέπεις και τώρα υπάρχουν τρία εργαστήρια: Το υφαντουργείο, το ραφείο και το ταπητουργείο. Τα δυο πρώτα τα εκμεταλλεύεται το κράτος δια μέσου της φυλακής και καλύπτουν τις ανάγκες των φυλακών, αναμορφωτηρίων και νοσοκομείων κρατουμένων. Φτιάχνουν τις ποδιές των φυλακισσών, τις νυχτικιές και πυτζάμες των ασθενών κρατουμένων κλπ. Το ταπητουργείο, το εκμεταλλεύεται μια μεγάλη χριστιανική οργάνωση και κανονικά δεν ανήκει στην δικαιοδοσία των φυλακών, παρ' ότι στεγάζεται εδώ. Εκεί, στο ταπητουργείο, παίρνεις αναλόγως την παραγωγή σου και κάποια χρήματα. Πληρώνεσαι με το κομμάτι. Σου δίνει όμως τις λιγότερες ημέρες σαν μείωση της ποινής. Κατά κύριο λόγο δουλεύουν οι ξένες που έχουν συνήθως μικρές τσινές, μέχρι 6 με 7 χρόνια κι επειδή είναι μόνες, χωρίς συγγενείς, έξω απ' την πατρίδα τους έχουν ανάγκη από χρήματα. Ακόμα κι εδώ μέσα τα χρήματα παίζουν μεγάλο ρόλο, για ν' αγοράσεις καφέ, ζάχαρη, φρούτα, γιαούρτια, σαπούνι, σκόνη να πλύνεις τα ρούχα σου, τσιγάρα και τόσα άλλα αναγκαία που λείπουν και δεν τα παρέχει η φυλακή. Φυσικά αγοράζεις είδη που επιτρέπονται και δεν έχεις την δυνατότητα επιλογής. Γράφεις σ' ένα χαρτί ό,τι σου χρειάζεται και το δίνεις στη «καντίνα». Αυτό το χαρτί ισοδυναμεί με παραγγελία. Σου αφαιρούν τα χρήματα απ' το λογαριασμό σου στο λογιστήριο, τ' αγοράζουν, κι η παράδοσή

τους γίνεται μια ορισμένη ημέρα κάθε εβδομάδα. Οι μπακάληδες απ' όπου τα παίρνουν έχουν κάνει περιουσία από μας. Εμείς οι ισοβίτισσες δεν έχουμε επισκεπτήρια, γιατί οι συγγενείς μας κατά κανόνα μένουν στην επιχρσία και δεν μπορούν να έρχονται να μας βλέπουν. Σχεδόν όλες είμαστε επαρχιώτισσες. Έτσι είμαστε αναγκασμένες να δουλεύουμε με τα χειροτεχνήματα για να βρίσκουμε χρήματα ώστε να αγοράζουμε τ' απαραίτητα είδη.

Ας ξαναγυρίσω όμως στα δικά μου. Τα χρόνια περνούσαν, η μεγάλη μου κόρη, ενηλικιώθηκε και μπορούσε τώρα να έρχεται να με βλέπει. Μέσα στα δικά της προβλήματα της ζωής, μ' επισκέπτονταν και μου έκαμε πολύ καλό που την έβλεπα. Το μυαλό μου όμως γυρνούσε πάντα και στην μικρή. Με πληροφορούσε το κορίτσι και για την αδελφή του, γιατί την έβλεπε. Ήθελα να την δω κι εκείνη, αλλά δεν επιτρέπονταν μέχρι να ενηλικιωθεί. Ήταν ακόμη υπό την κηδεμονία του ιδρύματος. Βλέπεις εμένα, που ήμουν η μητέρα τους που τα γέννησα, με θεωρούσαν ακατάλληλη για να τα δω. Και μια μέρα, μου είπε πως η μικρή θα παντρευόταν. Τρέξανε μετά κι οι υπάλληλες της κοινωνικής υπηρεσίας να μου τα πούνε και να σχολιάσουν.

Και τώρα, περιμένω μ' αγωνία να την δω στο επισκεπτήριο, ύστερα από τόσα χρόνια. Έχω να της πω πολλά, αλλά φοβάμαι πως, όταν έρθει αυτή η στιγμή δεν θα μπορώ να της πω τίποτα. Τι να πει μια μάνα στο παιδί της, που της το πήρανε απ' τα χέρια, μετά τόσα χρόνια από τότε; Δε σου φαίνεται παράξενο, την αγαπώ αλλά και τη φοβάμαι».

—Για τις κυρίες... Ελάτε για τις κυρίες, ακούστηκε εκείνη την ώρα δυνατά μια φωνή.

—Κεριά και λιθάνια, ανταπάντησε η Αμαλία.

Οι κυρίες είναι μερικές πλούσιες μεσήλικες, άνω των πενήντα που μη έχοντας τι να κάνουν στην κενή και σάπια ζωή τους, μπαίνουν σε οργανώσεις θρησκευτικές. Με το ένα πόδι στον τάφο, θέλουν να εξιλεωθούν απέναντι στο θεό τους και γι' αυτό διαλέξαν την φιλανθρωπία. Τσιγγούνικη φι-

λανθρωπία όμως, και το μόνο που κάνουν είναι να έρχονται στις φυλακές, να μοιράζουν κανένα τσουρέκι κανένα κυλινδράκι, κανένα πακέτο τσιγάρα, της χειρότερης και πιο φτηνής μάρκας (ΠΡΩΤΟ ή ΡΕΚΟΡ) και να τραγουδάνε θρησκευτικά τραγούδια στις κρατούμενες μοιραζοντας υποσχέσεις που ποτέ δε θα πραγματοποιηθούν. Αρχηγός τους μια άνω των 60 τρεμάμενη, που για να κρατήσει το κεφάλι της που πάντα τρέμει από κάποια αρρώστεια, έχει το ένα της χέρι στο μάγουλο, κρατώντας το πάντα γερά. Όταν μιλάει, όταν περπατάει, την βλέπεις πάντα να κρατάει το μάγουλό της. Κατά βάθος ζηλεύουν τις κρατούμενες, γιατί, όπως και νάχει δεν είναι άρρωστες και σε τέτοια χάλια, όπως αυτές. Προσπαθούν πάντα, με έμμεσο ή κι άμεσο τρόπο, να εμψυχήσουν ενοχές στις κρατούμενες επειδή βρίσκονται στη φυλακή. Οι αρχές της φυλακής ανοίγουν πάντα τις πόρτες σ' αυτές τις κυρίες γιατί είναι κι αυτές ένα μέρος του συστήματος των φυλακών. Προπαγανδίζοντας την ηττοπάθεια και την ταπεινοφροσύνη, μερικές φορές, μπορούν να κατορθώσουν ό,τι δε μπορεί το ίδιο το σύστημα των φυλακών.

Μια φορά, για παράδειγμα, στην περίοδο των μεγάλων σεισμών τον Φεβρουάριο του '81, που ταρακούνησαν αρκετά την Αθήνα κι οι Αθηναίοι μένανε, εξ αιτίας του κινδύνου των σεισμών, έξω απ' τα σπίτια τους, η διευθύντρια κάλεσε τις κυρίες, όταν οι κρατούμενες άρχισαν να διαμαρτύρονται έντονα για το κλείδωμά τους μέσα στα κελιά. Σ' ενδεχόμενο μεγάλο σεισμό, ανυπεράσπιστες, κλειδωμένες, δεν θα μπορούσαν να κάνουν τίποτα για να υπερασπίσουν την ζωή τους. Ζητούσαν, λοιπόν, να παραμείνουν τουλάχιστον στο προαύλιο, εκεί όπου ο κίνδυνος να τις καταπλακώσει το κτίριο, ήταν λιγότερος. Οι κυρίες ήρθαν και προσπάθησαν να συγκεντρώσουν τις κρατούμενες μέσα σε μια αίθουσα του κτιρίου, ώστε να κλείσουν οι φυλάκισσες την πόρτα του προαυλίου, για να μην μπορούν να ξαναβγούν οι κρατούμενες. Ήταν απ' τις λίγες φορές που το τέχνασμά τους αυτό, απέτυχε. Ο φόβος του κινδύνου ήταν μεγαλύτερος από τα λόγια και τα τεχνάσματα των κυριών. Έτσι οι κυρίες, νευ-

ριασμένες αναγκάστηκαν να κατέβουν κι αυτές στο προαύλιο. Δώσανε γρήγορα - γρήγορα τη παράστασή τους κι έφυγαν.

Οι ημέρες περνούσαν κι έφτασε η ημέρα του επισκεπτηρίου που περίμενε με λαχτάρα η Αμαλία. Νωρίς - νωρίς, ξύπνησε και δεν είχε ησυχία μέχρι ν' ακουστεί το δικό της όνομα για το επισκεπτήριο. Γυρνώντας έλαμπε από χαρά. Λίγο - λίγο όμως, άρχισε να μελαγχολεί. Ο πόνος της απομάκρυνσής της από τα παιδιά της ξαναήλθε. Έδωτε όλη την προσοχή και την ελπίδα στην αίτηση χάριτος. Τα κορίτσια της, της είπανε πως θα κάνουν ό,τι μπορούν, θα τρέξουν σε δικηγόρους, υπουργεία, θα κάνουν ό,τι περνά απ' το χέρι τους.

Έτσι σ' αυτή την αγωνία, και σε μια συνεχιζόμενη ανησυχία, πέρασαν οι μέρες, οι μήνες. Το καλοκαίρι, κόντευε να περάσει. Και μια μέρα της ανακοινώσανε την αποφυλάκισή της. Η χάρη έγινε δεκτή, τώρα το ζήτημα ήταν γραφειοκρατικό, μέχρι να μαζευτούν τ' απαραίτητα χαρτιά που θα της δίναν το αποφυλακιστήριο.

Έγινε κι αυτό και μας χαιρέτησε όλες με τις καλλίτερες ευχές. Κρατώντας μόνο μία βαλίτσα, διέσχισε επιτέλους την πόρτα της φυλακής που την οδηγούσε στην έξω μεγάλη κοινωνία.

Τόσα χρόνια και τα πράγματά της όλα, χωρούσαν σε μια μόνο βαλίτσα. Το κελί της ήταν πάντα το πιο απλό και άδειο σε σχέση με τα άλλα που είχαν οι ισοβίτισσες. Δεν θέλησε ποτέ να κάνει ένα κελί φυλακής σπίτι της, αν κι έζησε σ' αυτό γύρω στα 19 χρόνια, αν δεν κάνω λάθος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Από ένα χωριό της Θράκης

—Για το φαγητό! Ελάτε για το φαγητό! Οι Μαρίες για το φαγητό! Ακουγόνταν σ' όλο το εσωτερικό της φυλακής.

Μερικές γυναίκες άρχισαν να βγαίνουν απ' τους ορόφους και τους διαδρόμους της φυλακής. Όλες συναντιόντουσαν στον μεγάλο διάδρομο που οδηγούσε στο κεντρικό μαγειρείο, απ' όπου έβγαινε το καθημερινό συσσίτιο.

Σε λίγο, βγαίνανε από κει φορτωμένες η κάθε μία με πολύ μεγάλες κατσαρόλες ή μεγάλα ταψιά στα χέρια.

Σκηνές καθημερινές, είναι πια τόσο οικείες. Σύμφωνα με τους άγραφους νόμους της φυλακής, κάθε κρατούμενη, ανάλογα με την σειρά, είναι επιφορτισμένη, την ημέρα που είναι η σειρά της, να φέρνει στον όροφο της από την μεγάλη κεντρική κουζίνα το γάλα και το ψωμί το πρωί, το μεσημέρι το φαγητό και τ' απόγευμα το βραδινό. Επίσης πρέπει να μοιράζει στις κρατούμενες και κατόπιν να πλένει τα μεγάλα καζάνια και να τα επιστρέφει στην κουζίνα.

Παλιότερα, είχε και το καθήκον να πλένει το διάδρομο του ορόφου της και, γενικότερα, να φροντίζει για την καθαριότητα των κοινόχρηστων χώρων. Αυτή η διαδικασία έχει και την ονομασία της. Η κρατούμενη που την εκτελεί εκείνη την ημέρα λέγεται «Μαρία». Έτσι ακούς μερικές φορές σε συζητήσεις:

Ποια θα είναι αύριο Μαρία; Όπως θα μπορούσαμε να λέμε: Ποιά θα είναι η τραπεζοκόμος;

Αυτή η δουλειά, σύμφωνα με τον σωφρονιστικό κώδικα,

θα έπρεπε να δίνεται σε κρατούμενες που επιθυμούν να δουλέψουν με κάποια ανταμοιβή θέβαια (αφαίρεση ημερών απ' την ποινή ή κάποιο μικρό χρηματικό κέρδος). Έτσι θα έπρεπε να υπάρχουν τραπεζοκόμες και καθαρίστριες. Επειδή όμως, όσο το δυνατόν, τίποτα δεν τηρείται προς όφελος των κρατουμένων ακόμα και τα άρθρα του χουντικού σωφρονιστικού κώδικα, αυτή η δουλειά γίνεται έτσι απ' όλες αφιλοκερδώς. Κάποτε, μετά από μεγάλη πίεση προς την διεύθυνση από κρατούμενες που θέλανε να δουλέψουν, η καθαριότητα του ορόφου και των κοινόχρηστων χώρων, τουλάχιστον, δόθηκε σ' αυτές. Αλλά το καθεστώς της Μαρίας δεν έπαψε να υπάρχει, ως προς το μοίρασμα του φαγητού και το πλύσιμο των καζανιών. Ίσχυε για όλες τις κρατούμενες, ακόμη και για εκείνες που δουλεύανε στα εργαστήρια.

Η Εμινέ, με την ποδιά της δουλειάς, έτρεχε να προλάβει να πάρει το μεγάλο καζάνι και το ταψί που το συνόδευε και να μοιράσει, γρήγορα - γρήγορα, στις άλλες κρατούμενες το μερίδιό τους, για να επιστρέψει στη δουλειά. Οι περισσότερες κρατούμενες στον θάλαμό της δουλεύαν. Έτσι τελείωνε γρήγορα κι άφηνε το καζάνι πάνω στο μεγάλο τραπέζι του θαλάμου. Όταν τελειώσουν την δουλειά, θα καθίσουν να φάνε.

Πάντως, αυτές τις απαίσιες πατάτες μπλουμ (έτσι τις λένε στη φυλακή, γιατί είναι βραστές πατάτες μέσα σ' ένα κόκκινο νερό, που λέγεται ότι είναι σάλτσα), λίγες γυναίκες θα τις προτιμήσουν. Αυτές που έχουν συχνά επισκεπτήριο θα προτιμήσουν να φάνε ό,τι τους φέρανε απ' έξω. Οι άλλες θα καταλήξουν να φάνε λίγο τυρί, ψωμί, ελιές που αγοράσανε από τον μπακάλη.

Η Εμινέ τελευταία είχε προβλήματα με το στομάχι της, κι η γιατρός των φυλακών, το μόνο που έκανε, ήταν να της δώσει κάτι φάρμακα και να την βάλει στη λίστα αυτών που έχουν ιδιαίτερο φαγητό γιατί είναι άρρωστες. Ποιο ιδιαίτερο φαγητό όμως; Όταν η ιδιαιτερότητά του είναι μόνο στο ότι αντί για σάλτσα, δεν έχει σάλτσα; Π.χ. οι πατάτες για την Εμινέ είναι απλά βραστές χωρίς το κόκκινο ζουμί

της «σάλτσας». Μπορεί επίσης ν' αγοράζει φακελλάκια με σκόνη για κρέμες και να φτιάχνει πού και πού. Αυτό λέγεται διαιτολόγιο για ασθενή.

Με τόσα χρόνια που έχει να βγάλει στις φυλακές την βάλανε σ' ένα θάλαμο μ' άλλες οχτώ κρατούμενες. Κι όμως, για τις βαρυποινίτισσες δίνουν πάντα κελλιά, που συνήθως μένει μόνο μια κρατούμενη.

Η πρώτη φορά που είδε η Εμινέ την Αθήνα ήταν όταν την μεταφέρανε από την Θεσσαλονίκη, μέσα από το παραθυράκι της κλούβας. Μεγάλωσε σ' ένα από τα χωριά της βορειοανατολικής ακριτικής Ελλάδας, που ο μεγαλύτερος πληθυσμός τους είναι Τούρκοι. Έχουν την τούρκικη θρησκεία, ήθη κι έθιμα, μιλάνε τούρκικα και κρατάνε ελληνική ταυτότητα.

Ερχόμενη εδώ μέσα δεν ήξερε λέξη ελληνικά κι η αδυναμία να επικοινωνήσει ήταν μεγάλη. Οι φυλετικές διακρίσεις έχουν αντίκρουσμα κι εδώ. Όχι τόσο από τις κρατούμενες, όσο από τις φυλάκισσες. Της μιλούσαν κι αυτή τις κοίταζε, δε τις καταλάβαινε, κι οι άλλες την κοροϊδευανε. Ακόμη κι εδώ μέσα αισθάνεται διαφορετική. Όλοι διαφέρουν απ' αυτήν. Στο ντύσιμο, στη γλώσσα, γενικά στη συμπεριφορά. Με τις μόνες που κάνει πιο άνετα παρέα είναι οι τσιγγάνες. Ίσως γιατί κι αυτές έχουν το φυλετικό πρόβλημα.

Η υπομονή της όμως είναι αξιοθαύμαστη. Ποτέ δε νευριάζει, δε παραφέρεται και πάντα με το χαμόγελο στα χείλη. Το μελαχροινό, σκαμμένο από τις ρυτίδες, πρόσωπό της διατηρεί πάντα την ηρεμία του. Ξέρει, όσα χρόνια κι αν καθίσει εδώ, θα πρέπει να στηρίζεται μόνο στον εαυτό της. Στενούς συγγενείς δεν έχει κι έτσι δε περιμένει να την σκεφτεί κανείς, ούτε φυσικά να έχει κι επισκεπτήρια.

Στο ορεινό μικρό χωριό της ζούσε κι εκεί ζωή σχετικά απομονωμένη, λόγω και των τούρκικων παραδόσεων που ακολουθούσαν πιστά οι κάτοικοι του χωριού. Κι οι παραδόσεις θέλουν την γυναίκα κλεισμένη στο σπίτι και στη δουλειά, χωρίς πολλές κοινωνικές επαφές.

Παντρεμένη χρόνια μ' έναν μέθυτο κι ανάπηρο άνθρωπο,

αρκετά χρόνια μεγαλύτερό της, ζούσε ζωή φτωχική και κουραστική. Αναγκαζόταν να δουλεύει αυτή για να ζήσουν. Όταν γύριζε σπίτι κουρασμένη από τη δουλειά έπιανε τις δουλειές του σπιτιού. Κανένας, ποτέ, δε την περίμενε στο σπίτι. Ο άντρας της γυρνούσε τα καφενεία κι έπινε. Όταν τελείωνε κι απ' τις δουλειές του σπιτιού, έτρωγε, προσευχόνταν κι έπεφτε κουρασμένη να κοιμηθεί. Τότε γύριναγε ο άντρας της και μεθυσμένος, όπως ήταν, άρχιζε τους καυγάδες. Έσπαζε ό,τι εύρισκε, πολλές φορές την έδερνε, παρ' ότι ήταν ανάπηρος μ' ένα χέρι κομμένο. Της πέταγε ό,τι εύρισκε πάνω της κι αυτή τα υπόμενε. Έτσι την είχαν μάθει: Ο άντρας είναι βίαιος κι η γυναίκα πρέπει να τον υπομένει. Άλλωστε πού να πήγαινε; Δεν είχε κανένα να την υπερασπίσει και να την συμπονήσει. Όλοι είχαν τα δικά τους σπίτια και τις δικές τους οικογένειες. Ούτε καν παιδιά, τόσα χρόνια, δε μπόρεσε ν' αποκτήσει, που θα ήταν ένα αποκούμπι της.

Τα χρόνια περνάνε κι η Εμινέ άρχισε να το παίρνει απόφαση ότι δεν υπάρχει τίποτα που να δείχνει ότι τα πράγματα θ' αλλάξουν. Ο άντρας της γερνάει κι όσο πάει γίνεται χειρότερος. Αλκοολικός, όπως είναι, άρχισε ν' αρρωσταίνει. Πολλές φορές δε μπορεί να ικανοποιήσει ούτε τις φυσικές του ανάγκες. Λερώνεται κι η Εμινέ, με καρτερικότητα, τρέχει να τον καθαρίσει και να τον βοηθήσει. Η βία του όμως κι ένα περίεργο αδιάκοπο μίσος ξεσπάει πάντα πάνω στην Εμινέ. Τί είδους ζωή είναι αυτή; Δε μπορεί να κάνει ούτε τα πιο απλά όνειρα ενός ανθρώπου. Γιατί δεν υπάρχουν, ούτε οι προοπτικές να πραγματοποιηθούν.

Είναι πια πολύ αγανακτισμένη για να κάνει κι άλλα υπομονή. Γιατί; Για ποιο λόγο;

Γυρίζοντας πάλι απ' την δουλειά στο σπίτι τα σκεφτόνταν αυτά κι έκλαιγε. Πώς πήγε έτσι χαμένη η ζωή της, τα νιάτα της; Έχει φτάσει πια 50 χρονών και δείχνει μεγαλύτερη.

Πέφτοντας το βράδυ να κοιμηθεί, ξανά οι σκέψεις τριγυρνάνε στο μυαλό της. Μόλις είχε αρχίσει να την παίρνει ο

ύπνος, πάλι φασαρία. Γύρισε αυτός κι άρχισε να φωνάζει και να την χτυπάει. Τρέχοντας γύρω - γύρω στα δωμάτια του σπιτιού η Εμινέ, προσπαθούσε να ξεφύγει. Πάνω στη φασαρία το χέρι της έπιασε το τσεκούρι που είχε για να κάνει διάφορες δουλειές. Το κουράγιο της έχει τελειώσει. Η Εμινέ τον χτυπά βγάζοντας όλα τα απωθημένα της μίζερης ζωής της. Τα αισθήματά της εκείνη τη στιγμή είναι ανάμικτα. Είναι αισθήματα ανθρώπου βασανισμένου επί χρόνια, είναι αίσθημα αυτοσυντήρησης.

Πήγε μόνη της και παραδόθηκε. Τώρα βρίσκεται εδώ μέσα ξέροντας ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος να μετανοιώσει, όσο κι αν θέλουν να την πείσουν γι' αυτό.

Μετά τόσα που έχει περάσει, ξέρει πως είναι αρκετά δυνατή για να επιβιώσει ακόμη κι εδώ, σ' αυτό το περιβάλλον. Αυτό όμως που πάντα της λείπει είναι η φύση. Είναι ένα κοινό χαρακτηριστικό, αυτή η έλλειψη, που είχαν όλες οι γυναίκες που προέρχονταν από την επαρχία. Στη φυλακή μπορεί να σου μιλάνε ώρες γι' αυτό το περιβάλλον που ζήσανε.

Η Εμινέ προσπάθησε πολύ για να πιάσει κάποια δουλειά στα εργαστήρια. Και τελικά το κατόρθωσε και πήγε στο ταπητουργείο. Τα απόγευμα καθισμένη πάνω στο κρεβάτι της, μέσα στο θάλαμο, πλέκει όμορφες χρωματιστές κάλτσες κι άλλα πλεκτά που πουλάει κατόπιν, προκειμένου ν' αποκτήσει κάποια αναγκαία είδη που πάντα λείπουν σ' ένα φυλακισμένο.

Άλλες φορές, πάλι, πάει στα μαθήματα που κάνουν για τις αγράμματες κρατούμενες. Κάποια δασκάλα, που δε ξέρω από πού κι ως πού διορίστηκε γι' αυτό το επάγγελμα, έρχεται απ' έξω και τους κάνει τα μαθήματα. Αλλοδαπές κρατούμενες, που τα παρακολουθούσαν για να μάθουν ελληνικά, μου είπαν πως η διδασκαλία είναι ανεπαρκής. Γιατί η ίδια η δασκάλα δεν ενδιαφέρεται αλλά και, πολλές φορές, δείχνει άγνοια να τους εξηγήσει απλά πράγματα. Έτσι όσες κρατούμενες πάνε για λίγο καιρό, μετά εγκαταλείπουν τα μαθήματα.

Η Εμινέ προσπαθώντας να επικοινωνήσει, έμαθε αρκετές ελληνικές λέξεις, αλλά περισσότερο μέσα απ' τις συζητήσεις της μ' άλλες κρατούμενες.

Κάθε Κυριακή πρωί φυλάκισσες περνούν από κελλιά και θαλάμους. Φωνάζοντας ξυπνούν τις κρατούμενες με την απαίτηση να πάνε στην εκκλησία της φυλακής. Ακόμα κι η θρησκεία κι οι εκδηλώσεις της είναι αναγκαστικές. Η Εμινέ, μωαμεθανή όπως είναι, δεν έχει δουλειά σ' αυτή την εκκλησία. Η Τσαμπρού όμως, υπαρχιφύλακας των φυλακών, την πιέζει και την αναγκάζει. Αυτή η υπαρχιφύλακας θα πάρει κάποτε το παράσημο του κτήνους για τις υπηρεσίες που προσέφερε στην φυλακή. Από την εποχή που οδηγούσε πολιτικές και ποινικές κρατούμενες με θανατική καταδίκη στο εκτελεστικό απόσπασμα, μέχρι σήμερα που έχει περάσει το όριο ηλικίας σαν φυλάκισσα, αλλά αρνείται να πάρει σύνταξη. Γιατί δεν μπορεί να ζήσει έξω απ' τις φυλακές και, κυρίως, χωρίς να κάνει άλλους να υποφέρουν. Αισθάνεται τις φυλακές κάτι δικαιοματικά δικό της. Έφερε την ανηψιά της σαν φυλάκισσα και τον γιό της σαν θυρωρό.

Πολλές φορές διαμαρτυρήθηκαν κρατούμενες γι' αυτό το κτήνος. Αλλά το κτήνος δεν κουνιέται απ' την θέση του. Ίσως γιατί πρέπει να βρύνε αντικαταστάτη του, ανάλογα με τις ικανότητες που είχε αυτό.

Μια ιστορία, όπως της Εμινέ, ίσως φανεί απίστευτη στη σημερινή πολιτιστικά και οικονομικά ανεπτυγμένη Ελλάδα που θεωρείται Ευρώπη. Κι όμως, κι αυτή η ιστορία δείχνει ακόμη και σήμερα το χάσμα ανάμεσα σ' αυτή την όμορφη βιτρίνα της Ελλάδας και την πραγματικότητα.

Αλλά επιτέλους Ελλάδα είναι και τα ακριτικά χωριά της. Δεν είναι μόνο οι μεγάλες πόλεις. Ξέχωρα από την αιώνια έχθρα για τους Τούρκους και την ηλίθια όσο κι αβάσιμη προπαγάνδα, πρέπει κάποτε να κοιτάξουμε πιο μακριά από την πόλη που ζούμε.

Είναι καλλίτεροι μήπως οι κάτοικοι αυτών των χωριών όταν τους κατατάσσουν στον ελληνικό στρατό και τους κα-